

Διπλωματική Εργασία

«Η Διαπολιτισμική Διαχείριση του Έργου του Διονυσίου Σολωμού»

ΠΜΣ Πολιτική, Γλώσσα και Διαπολιτισμική Επικοινωνία

Ονοματεπώνυμο: Ιωάννης Τσαφταρίδης

ΑΦΜ: flti.plic2126

Έτος: 2021 - 2022

Τριμελής Επιτροπή: Δ. Αναστασόπουλος, Γ. Μιχαλακόπουλος, Ι. Λαζαράτος

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να προσεγγίσει το έργο του Διονυσίου Σολωμού και να εντοπίσει τα διαπολιτισμικά στοιχεία του κοσμοπολίτη ποιητή. Ο Σολωμός υπήρξε μια εξέχουσα ποιητική προσωπικότητα με το έργο του να έχει δεχτεί επιρροές από την ξένη λογοτεχνία της εποχής του και σημαντικές προσωπικότητες της Ευρώπης την εποχή που ο ρομαντισμός και ο νεοκλασικισμός κυριαρχούν και αντιμάχονται. Όντας δίγλωσσος μιλούσε την ιταλική και την ελληνική δεν μπορεί παρά να θεωρηθεί ο ίδιος και το έργο του προϊόν με διαπολιτισμική ταυτότητα, αφού επιχειρεί συνειδητά ή ασυνείδητα τη διαμόρφωση μιας ποιητικής δημιουργίας που συνδυάζει τα στοιχεία της ιταλικής κουλτούρας και της ελληνικής παράδοσης, δημιουργώντας ένα έργο μοναδικό. Ο Σολωμός έγινε ο εθνικός ποιητής της Ελλάδας συνθέτοντας τον Ύμνο εις την Ελευθερίαν και επηρεάστηκε βαθύτατα μεταξύ άλλων από τη λαϊκή παράδοση και το δημοτικό τραγούδι της πατρίδας του αλλά αφομοίωσε στο έργο του και την ιταλική πλευρά και τη φιλοσοφία του ευρωπαϊκού κόσμου με τρόπο μοναδικό. Η μελέτη των διαπολιτισμικών στοιχείων του έργου του αρχής γενομένης από το ύφος του θα μπορούσε να οδηγήσει σε χρήσιμα συμπεράσματα για τη σύγχρονη πολυπολιτισμική κοινωνία.

Λέξεις κλειδιά: Διονύσιος Σολωμός, Ιταλία, Επτάνησα, Επτανησιακή σχολή, δίγλωσσία

Summary

The aim of this paper is to approach the work of Dionysios Solomos and to identify the cross-cultural elements of the cosmopolitan poet. Solomos was a prominent poetic figure with his work having been influenced by the foreign literature of his time and important figures in Europe at a time when Romanticism and neoclassicism were both dominant and controversial. Being bilingual, he spoke Italian and Greek, he and his work can only be considered a product of intercultural identity, since he consciously or unconsciously attempts to shape a poetic creation that combines elements of Italian culture and Greek tradition, creating a unique work. Solomos became the national poet of Greece by composing the Hymn to Freedom and was deeply influenced, among other things, by the folk tradition and folk song of his homeland, but he also assimilated in his work the Italian aspect and philosophy of the European world in a unique way. A study of the intercultural elements of his work, starting with his style, could lead to useful conclusions for contemporary multicultural society.

Key words: Dionysios Solomos, Italy, Ionian Islands, Ionian school, bilingualism

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΜΕΡΟΣ Α΄: Το Διαπολιτισμικό Υπόβαθρο του Διονυσίου Σολωμού	8
Προλεγόμενα για τη ζωή και το έργο του Διονυσίου Σολωμού	9
Η σχέση του Σολωμού με την Ιταλία	10
Η ποίηση του Διονυσίου Σολωμού	11
Κεφάλαιο 1ο: Οι Διαπολιτισμικές Επιρροές στη ζωή του Διονυσίου Σολωμού	13
1.1 Η ιταλική επιρροή	13
1.2 Η επίδραση της Επτανησιακής Παράδοσης.....	15
1.3 Η Αρχαία Ελληνική Γραμματεία και Φιλοσοφία	17
1.4 Η Ορθόδοξη Χριστιανική Παράδοση	18
Κεφάλαιο 2ο: Η Διαπολιτισμική Επικοινωνία στο Έργο του Διονυσίου Σολωμού	19
2.1 Τα χαρακτηριστικά της ποίησης του Σολωμού	19
2.2 Τα χαρακτηριστικά του ρομαντισμού.....	20
2.3 Ιταλικά Στοιχεία στην Ποίηση του Διονυσίου Σολωμού.....	21
2.4 Επτανησιακή Σχολή στην Ποίηση του Διονυσίου Σολωμού	24
2.5 Επιρροές Ελλήνων και Ξένων Ποιητών και Λογοτεχνών στην Ποίηση του Διονυσίου Σολωμού	25
2.6 Η Ορθόδοξη Χριστιανική Παράδοση στην Ποίηση του Διονυσίου Σολωμού	27
ΜΕΡΟΣ Β΄: Ο ρόλος του Έργου του Διονυσίου Σολωμού για την Προαγωγή της Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας	29
Κεφάλαιο 3ο: Η προαγωγή του Διονυσίου Σολωμού από την Ελλάδα ως Εθνικού Ποιητή	30
3.1 Ο ρόλος του Διονυσίου Σολωμού στην Ελληνική Επανάσταση του 1821.....	30
3.2 Η συνάντηση του Σολωμού με τον Σπυρίδωνα Τρικούπη	32
3.3 Ο Σολωμός και η σχέση του με την ελληνική γλώσσα	33
3.3 Ο Εθνικός Ύμνος.....	34
3.3 Η Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας.....	36
3.4 Επιρροή της Ποίησης του Διονυσίου Σολωμού σε άλλους Ποιητές (Στ. Μαρτζώκης, Πολυλάς, Μάτεσις, Τυπάλδος, Τερτσέτης, Μαρκοράς, Καλβός, Βαλαωρίτης, Λασκαράτος, Μαβίλης, Ζαμπέλιος)	38
Κεφάλαιο 4ο: Η Διαπολιτισμική Απήχηση του Διονυσίου Σολωμού στο εξωτερικό	41
4.1 Ποίηση Διονυσίου Σολωμού ως ενωτικό στοιχείο του Απόδημου Ελληνισμού	41
4.2 Τιμητικές Εκδηλώσεις σε διάφορες χώρες του Κόσμου	43
4.3 Διαπολιτισμική Εκπαίδευση και Διονύσιος Σολωμός.....	50
4.3.1 Λογοτεχνία και διαπολιτισμική εκπαίδευση.....	50

4.3.2 Ο Διονύσιος Σολωμός και η διαπολιτισμική εκπαίδευση.....	52
4.4 Μια διαπολιτισμική πτυχή της λογοτεχνίας: Η εικόνα του Ξένου. Η περίπτωση του έργου Γυναίκα της Ζάκυθος του Δ. Σολωμού	53
4.5 Ο Διονύσιος Σολωμός ως ποιητής, εθνικός, Ευρωπαίος, οικουμενικός.....	55
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	57
Βιβλιογραφικές αναφορές.....	58

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η λογοτεχνία δεν αποτελεί απλά ένα μέσο για να αναπαραστήσουν οι δημιουργοί την πραγματική ζωή αλλά μεταφέρει μια συγκεκριμένη πολιτισμική πραγματικότητα, μέσα στην οποία επιτυγχάνεται η συμβίωση των ατόμων και των ομάδων και η αναπαραγωγή της εκάστοτε πραγματικότητας (Μανιάτης, 2013).

Παράλληλα, η λογοτεχνία έχει τη δυνατότητα να βοηθήσει τα άτομα να καλλιεργήσουν ανθρωπιστικές αξίες, πέρα από τη θεωρία και στην πράξη ως βίωμα, στοιχεία τα οποία μπορούν να τα οδηγήσουν στην κατανόηση, την ενσυναίσθηση και τον κοινωνικό προβληματισμό. Η σχέση με την λογοτεχνία στην πραγματικότητα συνιστά επαφή με τη διαφορετικότητα και τη συνειδητοποίηση της ετερότητας, καθώς ανοίγει τον δρόμο για την επικοινωνία με ανθρώπους από ξένους τόπους με διαφορετική κουλτούρα και τρόπο σκέψης (Αποστολίδου, 2006). Τα άτομα που ασχολούνται με την λογοτεχνία μπορούν να αντικρίσουν την πραγματικότητα από διαφορετική οπτική γωνία, να αισθανθούν νέες συγκινήσεις, να εκφράσουν βαθύτερες σκέψεις, να αναθεωρήσουν τις ήδη παγιωμένες αντιλήψεις. Επίσης, μέσω της επαφής με τα λογοτεχνικά κείμενα επιτυγχάνεται η νοηματοδότηση των προσωπικών και συλλογικών βιωμάτων, την κριτική προσέγγιση του κοινωνικού περιβάλλοντος και τη διαμόρφωση της συλλογικής και κοινωνικής ταυτότητας των ατόμων (Αποστολίδου, 2003).

Το γεγονός της ζωντανής παρουσίας και της κινητικότητας της λογοτεχνίας αποδεικνύει ότι οι πολιτισμοί επιβιώνουν μέσω του διαρκούς διαλόγου και της αλληλοτροφοδότησης και την ύπαρξη των γλωσσών ως ανοιχτών μέσων επικοινωνίας. Ακόμη, μέσω της λογοτεχνίας προάγονται οι αξίες της πολυπολιτισμικής κοινωνίας μέσα στην οποία όλοι οι πολιτισμοί είναι ισότιμοι (Αποστολίδου & Χοντολίδου, 2008). Συνεπώς, η λογοτεχνία συνιστά τμήμα της κουλτούρας που κυριαρχεί στην κοινωνία σε μια ορισμένη χρονική στιγμή και η οποία υφίσταται αλλαγές σε αντιστοιχία με την αλλαγή της ιστορίας. Το αντικείμενο των πολιτισμικών σπουδών είναι η εξέταση λογοτεχνικών έργων με βάση στοιχεία της φυλής, της κοινωνικής τάξης, το φύλο του λογοτέχνη κ.α. Παράλληλα, σύμφωνα με την πολιτισμική θεωρία ο εντοπισμός της λογοτεχνίας που δημιουργεί μια κλειστή ομάδα, εθνική ή μη, μπορεί να οδηγήσει την αποκάλυψη των τυπολογικών γνωρισμάτων της κουλτούρας, γεγονός που συμβάλλει στη διαπολιτισμική εκπαίδευση (Φρυδάκη, 2003).

Άλλωστε, η λογοτεχνία συνιστά ένα είδος λόγου που οι μεταφράσεις του είναι τόσο συχνές, ώστε να έχουν τη λειτουργία του τόπου συνάντησης ανάμεσα σε ιδιαίτερες πολιτισμικές αναφορές του συγγραφέα και των αναγνωστών. Αυτό αποδεικνύει ότι η ανάπτυξη του πολιτισμού είναι προϊόν αλληλοτροφοδότησης (Αποστολίδου κ συν., 2002). Η λογοτεχνία αντιπροσωπεύει έναν τομέα ετερότητας. Ο αναγνώστης μεταφέρεται σε έναν κόσμο που δεν γνωρίζει ανακαλύπτοντας τα συναισθήματα και τις ιδέες που θα του έκρυβαν αν ζούσε μόνο τη συνηθισμένη του ζωή. Τελικά, η λογοτεχνία αντιπροσωπεύει μια μυητική διαδρομή προς τον έτερο και μπορεί να χρησιμεύσει ως πύλη προς έναν άλλο πολιτισμό (Kunešová, 2020).

Ο Διονύσιος Σολωμός είναι ένας από τους λογοτέχνες που, ενώ θεωρείται ο Εθνικός ποιητής της Ελλάδος έχει αποδειχθεί ότι έχει στενή σχέση με την ευρωπαϊκή σκέψη και ποίηση και ιδιαίτερα με την ιταλική και τη γερμανική (Καψωμένος, 1998). Ο ποιητής επηρεάζεται ακόμη από πηγές όπως αυτή του δημοτικού τραγουδιού, των βιβλικών έργων και της κρητικής ποίησης αλλά και του ιταλικού νεοκλασικισμού, της γερμανικής φιλοσοφίας και της ρομαντικής ποίησης (Πολίτης, 1998). Ως ποιητής κατόρθωσε μέσα από την εμβάθυνση στην εθνική παράδοση να δώσει στο έργο του διάσταση υπερεθνική, ευρωπαϊκή και παγκόσμια. Ήταν αυτός που θεωρήθηκε πατριάρχης της νεότερης ελληνικής ποίησης εξαιτίας του γεγονότος ότι διετέλεσε κυριότερος εκπρόσωπος της νεοελληνικής λογοτεχνίας στην Ευρώπη κατά την περίοδο του τέλους του 18ου ως τα μέσα του 19ου αιώνα (Πολίτης, 2003). Ως εκ τούτου η λογοτεχνική παραγωγή του μπορεί να θεωρηθεί ότι αγγίζει την διαπολιτισμικότητα.

Η παρούσα εργασία έχει ως στόχο την παρουσίαση του διαπολιτισμικού υπόβαθρου στο έργο του Διονυσίου Σολωμού.

ΜΕΡΟΣ Α΄: Το Διαπολιτισμικό Υπόβαθρο του Διονυσίου Σολωμού

Προλεγόμενα για τη ζωή και το έργο του Διονύσιου Σολωμού

Ο Διονύσιος Σολωμός γεννήθηκε στα 1798 στη Ζάκυνθο. Οι γονείς του ήταν ο Νικόλαος Σολωμός και η Αγγελική Νίκλη. Υπήρξε ποιητής, πεζογράφος, σατιρικός και κριτικός. Ο πατέρας του, καταγόμενος από Κρητική οικογένεια ευγενών, του κληροδότησε τον τίτλο του Κόμη (Μάκριτς, 1995). Παρόλο, που η γλώσσα καταγωγής του ήταν η ελληνική, η μόρφωση του ήταν στα ιταλικά και σε ηλικία δέκα ετών μαζί με το δάσκαλό του, Santo Rossi πήγε στην Ιταλία για να σπουδάσει αρχικά στο Λύκειο της Αγίας Αικατερίνης και έπειτα στις Κρεμόνας, όπου ήρθε σε επαφή με την ιταλική και την ελληνική φιλολογία και αμέσως μετά την αποφοίτηση στα 1815, συνέχισε τις σπουδές του στη νομική σχολή του Πανεπιστημίου της Παβίας. Όσο καιρό βρισκόταν στην Ιταλία, ήρθε σε επαφή με τους Monti, Manzoni, Torti, επηρεάστηκε από το νεοκλασικισμό και το ρομαντισμό και γνώρισε τα δημοκρατικά ιδεώδη και το φιλελεύθερο πνεύμα της αναγέννησης (Σολωμός & Κάλβος, 1995).

Με την επιστροφή του στη Ζάκυνθο το 1818, αποφάσισε να συγγράψει ποιήματα στην ελληνική γλώσσα, αλλά δυσκολευόταν στην εκφορά της γλώσσας, καθώς γνώριζε μόνο προφορικά τη γλώσσα. Η γνωριμία του με τον Σπ. Τρικούπη το 1822 ήταν κομβικής σημασίας, καθώς τον βοήθησε να μάθει ελληνικά. Ο Τρικούπης αναγνώρισε το ταλέντο του ποιητή και του φανέρωσε τις προθέσεις του να τον μετατρέψει σε εθνικό ποιητή, προκειμένου να ανοίξει νέους ορίζοντες στο λαό (Ζώρας, 1959). Ο Σολωμός ασχολήθηκε με την μελέτη των λογοτεχνικών έργων γραμμένων στη δημοτική και ειδικότερα με τα βυζαντινά έμμετρα μυθιστορήματα του 14ου και 15ου αιώνα, την κρητική λογοτεχνία του 16ου και 17ου αιώνα, τα έργα του Ι. Βηλαρά και του Α. Χριστόπουλου (Μάκριτς, 1995).

Πολύ σημαντικό ρόλο στην πορεία του Σολωμού διαδραμάτισε το ιστορικό υπόβαθρο της εποχής, το οποίο επηρέασε τη διαμόρφωση της προσωπικότητας του και κυρίως η πολυπολιτισμική κοινωνία που βίωσε η περιοχή των Επτανήσων με την εναλλαγή της κυριαρχίας ανάμεσα σε Ενετούς, Γάλλους, Ρώσους, Οθωμανούς και Άγγλους κατά τη διάρκεια της ζωής του. Ενώ, η Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας το 1776 από την Μεγάλη Βρετανία και η Γαλλική Επανάσταση το 1789 άνοιξαν το δρόμο για την Ελληνική Επανάσταση το 1821, την οποία πόθησε όσο τίποτα ο Σολωμός και την ύμνησε στον 'Υμνο εις την Ελευθερίαν (Μάκριτς, 1995).

Το 1828 μετεγκαταστάθηκε στην Κέρκυρα, όπου επιδόθηκε στη μελέτη της γερμανικής φιλοσοφίας και ποίησης μέσω των έργων που μετέφραζαν ο Ν. Λούντζης και ο Ι. Πολυλάς. Εκεί έμεινε μέχρι το τέλος της ζωής του, το 1857 (Σολωμός & Κάλβος, 1995). Έτσι, εκτός από το ρομαντισμό που του έδωσε τα εφόδια να αναζητά τις κρυμμένες αλήθειες για τους άλλους ανθρώπους, μελετά τον γερμανικό νεοκλασικισμό, σύμφωνα με τον οποίο το καλλιτεχνικό έργο συνιστά το πιο χρήσιμο μέσο για διαπαιδαγώγηση. Είναι η εποχή που επικρατούν οι ιδέες για το Ωραίο και το Υψηλό (Μάκριτς, 1995).

Η σχέση του Σολωμού με την Ιταλία

Ο Σολωμός σε ηλικία δέκα ετών φεύγει από τα Επτάνησα και εγκαθίσταται στην Ιταλία με αποτέλεσμα τα ιταλικά να γίνουν η δεύτερη μητρική γλώσσα για αυτόν. Τα πρώτα του έργα είναι γραμμένα στα ιταλικά και αν και απλοϊκά στη μορφή κερδίζουν την προσοχή των καθηγητών του. Μελετά τους μεγάλους Ιταλούς λογοτέχνες αν και σπουδάζει νομική, τον Δάντη, τον Πετράρχη, το Βοκάκιο και έρχεται σε επαφή με τους Monti, Niccolini και άλλους. Το πρώτο του ποιητικό έργο ονομάζεται “*Rime improvvisate*” (Αυτοσχέδιες Ρίμες) και πρόκειται για μια συλλογή από 30 αυτοσχέδια σονέτα με ομοιοκαταληξία. Με τρία κύρια θέματα, το Χριστιανισμό, τη φύση και την πολιτική κατάσταση της εποχής του. Για το Χριστιανισμό ποιήματα όπως τα παρακάτω: “*L' aununziazione*” (Ευαγγελισμός), “*La concezione*” (Σύλληψη της Θεοτόκου), “*morte di Cristo*” (θάνατος του Χρηστού), “*La caduta di Lucifero*” (Πτώση του Εωσφόρου), “*La risurrezione*” (Η Ανάσταση), “*L' assunzio*” (Ανάληψη), “*Il Giudizio finale*” (Δευτέρα Παρουσία) κ.α. Αντιπροσωπευτικά της φύσης θεωρούνται τα έργα: “*Sorge la notte*” (Η νύχτα κατεβαίνει) “*La luna*” (Η Σελήνη) “*Zacinto*” (Ζάκυνθος) και της πολιτικής το: “*Incoronazione*” (Η στέψη) (Vitti, 2003).

Ο ποιητής συνέθεσε στα ιταλικά και δύο επικήδειους και κάποια πεζά έργα. Οι επικήδειοι αφορούσαν ο πρώτος το Σπυρίδωνα Γρυπάρη (πέθανε το Δεκέμβρη του 1820) και ο δεύτερος, τον Ugo Foscolo, τον Σεπτέμβριο του 1827 και εκφωνήθηκε στην επιμνημόσυνη δέηση.

Τα πεζά έργα του στα Ιταλικά τα έγραψε λίγο πριν πεθάνει. Ειδικότερα, είναι τα ποιητικά δημιουργήματα με τίτλο: “*Orfeo*” (Ορφέας), “*Saffo*” (Σαπφώ), “*L’ anvenenata*” (Η φαρμακωμένη), “*Il guerriero Greco*” (Ο Έλληνας πολεμιστής), “*La Navicella greca*” (Το ελληνικό караβάκι), “*In morte di Stelio Marcoran*” (Εις θάνατο του Στέλιου Μαρκορά), “*Vide Il mondo*” (Είδε ο κόσμος). Ενώ συνέθεσε και δύο επιγράμματα “*Ad Alice Ward*” (Στην Αλίκη Ονώρδ) και “*A Giovanni Fraser*” (Στον Ιωάννη Φράξερ). Αλλά πεζά έργα της ώριμης περιόδου συγγραφής ήταν τα: “*L’ Usignolo e lo sparviero*” (Το Αηδόνι και το Γεράκι), δύο έργα με θέμα τον Ορφέα, “*La madre greca*” (Η Ελληνίδα μητέρα), “*Donna velata*” (Η Γυναίκα με το μαγνάδια), “*La Grecia*” (Η Ελλάδα), “*I Massacrati di Grecia*” (Σφαγιασμένοι της Ελλάδος). Πρόκειται για μια μεγάλη παραγωγή κι αυτό δείχνει την επιρροή που δέχτηκε ο Σολωμός από την Ιταλία, όπου έζησε περισσότερο από την Ελλάδα (Κοσκινάς, 2014).

Η ποίηση του Διονυσίου Σολωμού

Σύμφωνα με τον φίλο και μαθητή του Σολωμού, ο οποίος υπήρξε βιογράφος και πρώτος εκδότης του ποιητικού του έργου, ο ποιητής ως πνεύμα ήταν ανήσυχος και το πάθος του για τη λογοτεχνία και τη φιλοσοφία ήταν ασίγαστο. Απέκτησε μεγάλη φήμη λόγω του Ύμνου εις την Ελευθερία, του οποίου οι δύο πρώτες στροφές αποτέλεσαν τον εθνικό ύμνο της Ελλάδας σε μελοποίηση του στενού του φίλου, Νικολάου Μάντζαρου. Ο Ύμνος έγινε γνωστός σε ολόκληρη την Ευρώπη ενώ μεταφράστηκε σε πολλές γλώσσες και ενέπνευσε τους φιλέλληνες να βοηθήσουν την Έλληνες στον αγώνα της. Ο Σολωμός επηρεασμένος από το Shelley αφήνει πίσω την ατομικότητα και το ρομαντισμό προκειμένου να επηρεάσει με το έργο του το λαό. Το ξέσπασμα της ελληνικής επανάστασης του 1821 και ο αγώνας για την ελευθερία επηρέασαν σημαντικά τον τρόπο σκέψης και το ποιητικό του έργο. Ο Σολωμός έχει μετατρέψει τον εσωτερικό αγώνα του ατόμου σε αγώνα σε εθνικό επίπεδο ο οποίος στηρίζεται στην αυτοθυσία του ελληνικού λαού κατά την επανάσταση της 1821 (Travers, 1998).

Ο Σολωμός έχει ένα όραμα να δείξει την αγωνιστικότητα και την εσωτερική ελευθερία μέσα από την ποίησή του. Από τη στιγμή που ο άνθρωπος θα αντιληφθεί την αξία της εσωτερικής ελευθερίας θα προχωρήσει στην εξιδανίκευση. Αυτή η κατάσταση λαμβάνει χώρα στο παρόν και στην πραγματική ζωή, όταν ο άνθρωπος συνειδητοποιήσει ότι πρέπει να κάνει την υπέρβαση απέναντι στην υλικότητα (Δημητρομανωλάκη, 2016).

Ο ρομαντισμός είναι παρών από τα πρώτα ποιητικά έργα του Σολωμού. Ωστόσο, λειτούργησε ως συνδιαμορφωτής της ρομαντικής οπτικής στη λογοτεχνία και τη ποίηση και όχι απλά ως παθητικός δέκτης των ρομαντικών ιδεών και σε μορφολογικό επίπεδο και ως προς τη φιλοσοφία. Σύμφωνα με τον Πολίτη (2009), ο Σολωμός πρέπει να αντιμετωπίζεται ισότιμα με τους μεγάλους λογοτέχνες της εποχής στην οποία δημιουργεί, όπως είναι οι Wordsworth Coleridge, Goethe και Holderlin. Το κατεξοχήν ρομαντικό έργο του Σολωμού είναι «Ο Λάμπρος» μια ποιητική δημιουργία που εντάσσεται στα μεγάλα κατορθώματα του ρομαντικού κινήματος στην Ευρώπη. Με τη θεματολογία του έργου να συμβαδίζει με τη ρομαντική διάθεση. Έτσι, ο χαρακτήρας του Λάμπρου, που αν και εγκληματίας παραμένει ευγενής, η σχέση με το θάνατο και τη τρέλα, η αιμομιξία, έρωτας για την ελευθερία, η φαντασία, το όνειρο, το τραγούδι και ο φόβος του εφιάλτη προδίδουν ρομαντικές καταβολές. Το 1833 δημοσιεύτηκαν στην «Ιόνιο Ανθολογία», μόνο 16 στροφές από το συγκεκριμένο έργο χωρίς όνομα. Αμέσως μετά τη δημοσίευση ο Σολωμός δήλωσε στον φίλο του Ιάκωβο Πολυλά ότι το έργο θα μείνει ως απόσπασμα. Η αποσπασματικότητα του συνολικού έργου του Σολωμού είναι γεγονός και αυτό είναι επιρροή του ρομαντισμού. Ο Σολωμός θεωρεί ότι τα τμήματα ενός ποιήματος δεν είναι δυνατόν να ενώνονται γιατί έτσι δηλώνεται πόσο ο δημιουργός νιώθει αγωνία στην προσπάθεια κατανόησης του ανέφικτου, του απείρου για την απόλυτη αλήθεια (Πολίτης, 2009).

Παράλληλα, στο έργο του Σολωμού εντοπίζουμε εκτός από ρομαντικά στοιχεία και στοιχεία νεοκλασικισμού. Ο ποιητής ήταν άριστος γνώστης των δύο ρευμάτων της εποχής και ήταν αριστοτέχνης στην συγχώνευση τους. Όπως σημειώνει ο ίδιος στο περιθώριο του σχεδιάσματος: «*Σκέψου καλά αν τούτο θα γένει ρομαντικά ή, αν είναι δυνατό, κλασικά, ή εις είδος μειχτό αλλά νόμιμο*» (*Ελεύθεροι Πολιορκημένοι, Στοχασμοί*). Με τη βοήθεια αυτής της συγχώνευσης ο Σολωμός μπόρεσε να προσπεράσει τα εμπόδια που υπήρξαν στα βαθύτερα αισθητικά προβλήματα του (Κριαράς, 1969). Μάλιστα, η συγχώνευση και η ύπαρξη των μεικτών ειδών ήταν κεντρική έννοια του γερμανικού ρομαντισμού με πρωτεργάτη τον Friedrich Schlegel (Βελουδής, 1989).

Συνεπώς, υπάρχει φιλοσοφική διάσταση στο ποιητικό έργο του Σολωμού. Ο Σολωμός μετατρέπεται σε αναζητητή της αλήθειας η οποία βρίσκει έκφραση μέσα από την ποίησή του. Το κεντρικό νόημα του ποιητικού του λόγου εντοπίζεται στην προσπάθεια κατανόησης των μυστηρίων του κόσμου. Στον πυρήνα του έργου του βρίσκεται ο

άνθρωπος ο οποίος ζει διάφορα προβλήματα τα οποία προσπαθεί να λύσει και να μετουσιώσει την πράξη σε πανανθρώπινη μέσω των βιωμάτων. Μέσα από το Σολωμικό έργο προβάλλονται μεταφυσικές αξίες οι οποίες καθοδηγούν την ανθρώπινη ύπαρξη στην ηθική ελευθερία. Μέσω της φαντασίας αποσκοπούσε στην εφαρμογή της στις ανθρώπινες καθημερινές στιγμές και την απόδειξη ότι ο άνθρωπος μπορεί να ανέβει επίπεδο ηθικά, να ανακαλύψει τα όρια του και να πετύχει την υπέρβαση του εαυτού (Καψωμένος, Χαλιάσου & Ζήσης, 1998).

Κεφάλαιο 1^ο: Οι Διαπολιτισμικές Επιρροές στη ζωή του Διονυσίου Σολωμού

1.1 Η ιταλική επιρροή

Οι ευρωπαϊκές λογοτεχνίες από την αρχαία εποχή βρίσκονταν σε συνεχή αλληλεπίδραση μεταξύ τους, μια κατάσταση η οποία συνεχίζεται και στη σημερινή εποχή. Η Ελλάδα και η Ιταλία συνιστούν χαρακτηριστικά παραδείγματα του συγκεκριμένου φαινομένου, αφού τα κοινά μεταξύ τους είναι πολλά και σημαντικά (Ζωγραφίδου, 1999).

Στο έργο του Διονυσίου Σολωμού η επίδραση της ιταλικής κουλτούρας είναι φανερή. Αυτή η διαπίστωση έχει ως αιτία την ιταλική παιδεία που έλαβε ο Σολωμός σε νεαρή ηλικία. Σε ηλικία μόλις 10 ετών, επισκέπτεται την Ιταλία για να σπουδάσει, συνοδός του σε αυτό το εγχείρημα είναι ο οικοδιδάσκαλος Don Santo Rossi. Ολοκληρώνει τις γυμνασιακές του σπουδές στην Κρεμόνα και συνεχίζει στο Πανεπιστήμιο της Παβίας, όπου αρχικά εγγράφεται προκειμένου να σπουδάσει νομική την οποία εγκαταλείπει πολύ γρήγορα για να αφοσιωθεί στην λογοτεχνία. Ο Σολωμός ήταν ανήσυχο πνεύμα και αντισυμβατικός, όπως αναφέρεται στη βιογραφία του η ανεξαρτησία της γνώμης και η κριτική τόλμη απασχόλησε τον Ιταλό ποιητή, Monti σε φιλολογικές συζητήσεις που διεξήχθησαν μεταξύ τους στο Μιλάνο.

Κατά την διάρκεια των λογοτεχνικών του σπουδών στην Ιταλία, ήρθε σε επαφή με την λατινική και ιταλική φιλολογία έχοντας ως δασκάλους σημαίνοντα πρόσωπα των

ιταλικών γραμμάτων. Προχωρά στην αφομοίωση των διδαγμάτων του κλασικισμού και είναι παρόν κατά την επικράτηση του ιταλικού κινήματος του ρομαντισμού. Έρχεται σε επαφή με τους Giovanni Pini, Vincenzo Monti, Giovanni Torti, Giuseppe Montani και πιθανότητα τον Alessandro Manzoni. Ο Torti θεωρείται ως ένας από τους κυριότερους εκπροσώπους του ιταλικού ρομαντισμού, ενώ ο Monti συνιστά σημαντικό εκφραστή του κλασικισμού και επιδέξιο χρήστη της μυθολογικής θεματολογίας ως πηγής έμπνευσης. Ο δε Manzoni, ως κύριος εκπρόσωπος του ιταλικού ρομαντισμού, εστιάζει στην θρησκευτική θεματολογία. Σε αυτό το περιβάλλον κινείται ο Σολωμός και η επιρροή των παραπάνω προσώπων τον οδηγεί να προχωρήσει στην απόπειρα σύνθεσης ποιητικών έργων στην ιταλική γλώσσα. Από τα πιο σημαντικά είναι Ωδή για πρώτη λειτουργία και «Καταστροφή της Ιερουσαλήμ» (1815), τα οποία φανερώνουν την έντονη επίδραση του Manzoni (Καψωμένος, 2005).

Τα πρωτόλεια ποιήματα του Σολωμού είναι γραμμένα στην ιταλική γλώσσα και τα συνέθεσε ως μαθητής του Λυκείου της Κρεμόνας και λίγο αργότερα ως φοιτητής της Νομικής στο Πανεπιστήμιο της Παβίας. Επρόκειτο για μια εξάδα ποιήματα τα οποία όμως έφτασαν για να προσελκύσουν το ενδιαφέρον συμμαθητών και καθηγητών, οι οποίοι αντιλήφθηκαν το ταλέντο του και οραματίστηκαν το ποιητικό του μέλλον. Δεν είναι τυχαία η αντίδραση κάποιου δασκάλου του πιθανόν του Scotti, ο οποίος κατά την ανάγνωση των ποιημάτων του Σολωμού εξέφρασε την άποψη ότι θα τους κάνει να ξεχάσουν τον Monti («Έλληνα, εσύ θα κάνεις να κάνεις να ξεχασθεί ο δικός μας Μόντι» (*Greco, tu farai dimenticare il nostro Monti*)) (Κοσκινάς, 2014).

Ο Σολωμός ξεχώριζε και για το έντονο ενδιαφέρον του για την τέχνη. Ως φοιτητής της νομικής αφιερώθηκε περισσότερο στην μελέτη της ιταλικής ποίησης και τους ποιητές, όπως ο Δάντης, ο Πετράρχης και ο Βοκάκιος και μάλιστα στον κύκλο του στην Ιταλία δεν ανήκαν νομικοί αλλά γνωστοί λόγιοι της εποχής (Κοσκινάς, 2014).

Ο Σολωμός έβλεπε την ιταλική γλώσσα ως γλώσσα της παιδείας του άλλα και ένα μέσο για να εκφράζει τις θεωρητικές του σκέψεις. Το Αυτόγραφό του περιέχουν σημειώσεις στα ιταλικά όπου αναφέρονται μια σειρά παραθεμάτων, σχολιασμών ξένων έργων, θεωρητικών στοχασμών για τα δικά του έργα, ιταλικών σχεδιασμάτων και στίχους από ελληνόγλωσσα ποιήματα (Βελουδής, 1997).

Η ιταλική παιδεία άσκησε προφανή επίδραση στη γλώσσα και στη διγλωσσία του έργου του. Μετά τα πρώτα ποιήματα, συνεχίζει το έργο του και στις δύο γλώσσες,

φτάνοντας στην ώριμη περίοδο γράφει κυρίως στα ελληνικά, ενώ τα λίγα ιταλικά ποιήματα προς το τέλος της ποιητικής του διαδρομής δεν έχουν τη συνοδεία θεωρητικής αναζήτησης όπως οι ελληνικές δημιουργίες του (Τσιλιμπάρη, 2020).

Στην ουσία, κατά την Τικτοπούλου, (1998) τα ιταλικά αποτελούν τη γλώσσα με την οποία ο Σολωμός επικοινωνεί στον προφορικό λόγο και εκφράζεται ποιητικά αλλά και η γλώσσα σκέψης του. Ως εκ τούτου, η έναρξη της συγγραφής του ποιητικού του έργου λαμβάνει χώρα στα ιταλικά και η ολοκλήρωση της ποιητικής παραγωγής επιτυγχάνεται με τον ίδιο τρόπο (Chatzigiannidi, 2006). Όπως επισημαίνει ο Βελουδής (2000), λοιπόν ο εθνικός πρώτης Ελλάδος ξεκινά και ολοκληρώνει το έργο του ως Ιταλός ποιητής.

Παράλληλα, ο Σολωμός επιχειρεί να μεταφράσει από την ιταλική στην ελληνική γλώσσα κάποια λογοτεχνικά έργα μεταξύ των οποίων μια Ωδή του Πετράρχη και ποιήματα του ποιητή Metastasio όπως «*Η Άνοιξη και Το καλοκαίρι*». Χωρίς όμως η μετάφραση να έχει την ίδια αξία με τα θεωρητικά κείμενα του Σολωμού στην ιταλική γλώσσα και τα ελληνικά ποιήματα που παράγει ως προϊόντα αυτών (Τσιλιμπάρη, 2020).

1.2 Η επίδραση της Επτανησιακής Παράδοσης

Τα Επτάνησα είναι μια περιοχή της Ελλάδας στην οποία δεν κυριάρχησαν ποτέ οι Οθωμανοί, για πολλούς αιώνες βρίσκονταν υπό την κατοχή των Ενετών και έπειτα κατακτήθηκαν διαδοχικά από τους Γάλλους, τους Άγγλους και για μια μικρή χρονική περίοδο από τους Ρώσους. Συνέπεια αυτού του γεγονότος ήταν να επικοινωνήσουν με τον δυτικό πολιτισμό και να επηρεαστούν σε τομείς όπως η λογοτεχνία, η μουσική και η ζωγραφική.

Δημιουργήθηκε έτσι μια πνευματική κίνηση, οι εκφραστές της οποίας παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά στη θεματολογία, το ύφος, τη γλώσσα και τις αναζητήσεις τους. Αυτή η κίνηση ονομάστηκε Επτανησιακή Σχολή. Οι λογοτέχνες που εντάσσονται στην Επτανησιακή Σχολή έχουν δεχτεί επιδράσεις τον Νεοκλασικισμό, ο οποίος πρεσβεύει

την ανάγκη να συνδεθεί η νεότερη ευρωπαϊκή λογοτεχνία μετά πρότυπα και τις ιδέες της κλασικής λογοτεχνίας αλλά και από το Ρομαντισμό που εμφανίστηκε στα τέλη του 18ου αιώνα, ο οποίος εστιάζει στην ελεύθερη συναισθηματική έκφραση, την επαφή με το παρελθόν και του λαϊκού πολιτισμού του κάθε έθνους. Κύριοι εκπρόσωποι της ποιητικής δημιουργίας των Επτανήσων του 18ου αιώνα είναι οι Προσολωμικοί ποιητές που αντλούν έμπνευση από τις φιλελεύθερες ιδέες, οι οποίες εναντιώνονται στους κατακτητές και τους αριστοκράτες του τόπου, ενώ εισηγητής της Σχολής των Επτανήσων θεωρείται ο Διονύσιος Σολωμός με κυριότερους εκπροσώπους μεταξύ άλλων ο Αντώνιος Μάτεσης και ο Γεώργιος Τερτσέτης (Ζώρας, 1960).

Τα Επτάνησα είχαν άμεση σύνδεση με τη Δύση και κυρίως με την Ιταλία γεγονός που επηρέασε τη διαμόρφωση της Επτανησιακής παράδοσης. Έτσι, η ιταλική γλώσσα, λογοτεχνία και σκέψη εισχώρησε στην παράδοση των Ιονίων νήσων. Παράλληλα, μετά την κατάκτηση της Κρήτης, αρκετοί κάτοικοι κατέφυγαν στα Επτάνησα, μεταφέροντας μαζί την λογοτεχνική παραγωγή του νησιού και κρατώντας ζωντανή την παράδοση του ελληνισμού. Τα έργα του Κρητικού θεάτρου όπως ο Ερωτόκριτος και η Βοσκοπούλα γίνονται καθημερινή ασχολία των κατοίκων των Επτανήσων (Κριαράς, 1969).

Ως εκ τούτου, η επτανησιακή παράδοση άσκησε έντονη επίδραση στην ποιητική δημιουργία του Σολωμού ο οποίος εμπνεύστηκε από τις τρεις ιδέες που κυριαρχούσαν και ήταν η αγάπη για την πατρίδα, τη γυναίκα και τη Χριστιανική θρησκεία (Γαραντούδης, 2001). Επίσης, έντονη είναι η επίδραση της επτανησιακής καντάδας στο έργο του Σολωμού, ο οποίος όταν αποφασίζει να γράψει ποιήματα στην ελληνική γλώσσα, τότε αναζητά τις πηγές του στο ζακυνθινό περιβάλλον της συγκεκριμένης εποχής, την καντάδα και το δημοτικό τραγούδι. Ακόμη, πολύ σημαντική πηγή έμπνευσης του έργου του είναι η επτανησιακή σατιρική παράδοση. Τα έργα του Σολωμού είναι ευτράπελες σάτιρες γραμμένα στη ζακυνθινή ιδιοματική γλώσσα εμπλουτισμένη με ιταλικές λέξεις και εκφράσεις (Καψωμένος, 1998).

Γενικότερα, τα μεγάλα θέματα στα οποία εστιάζει η ποίηση του Σολωμού, η ελευθερία, η φύση, η θρησκεία, ο θάνατος και ο έρωτας είναι επηρεασμένα και από την προγενέστερη επτανησιακή παράδοση (Πυλαρινός, 2003).

1.3 Η Αρχαία Ελληνική Γραμματεία και Φιλοσοφία

Σύμφωνα με τον Πολυλά, ο Σολωμός ήταν «*συγγραφέας σχεδόν αμαθής της αρχαίας Ελληνικής, [γεγονός που] αποδείχνει την ορθότητα της θεωρίας ότι όχι από τη μηχανική προσέγγιση εις την αρχαία, αλλά από το οργανικό ζετύλιγμα της νέας δύναται να μορφωθεί η φιλολογική μας γλώσσα*». Η δήλωση του Πολυλά είναι βαρύνουσας σημασίας, αφού αποδεικνύει κατά κάποιο τρόπο τη σχέση του Σολωμού με την αρχαιότητα στη βάση του ρομαντισμού. Ωστόσο, η αρχαία ελληνική λογοτεχνία είναι παρούσα σε όλο το έργο του Σολωμού, από την αρχή μέχρι το τέλος. Απλώς, η εξέλιξη είναι μεγάλη και γρήγορη σε σχέση με την αξιοποίηση της αρχαίας ελληνικής παράδοσης μεταξύ των έργων της πρώιμης και της όψιμης περιόδου (Πολυλάς, 1965).

Η πρώτη του επαφή με την αρχαία ελληνική γραμματεία είναι στην Ιταλία, όπου έχει την ευκαιρία να μελετήσει τα έργα του Ομήρου, του Θουκυδίδη, Πλάτωνα, του Αριστοτέλη και των νεοπλατωνικών (Σιγούρος, 1977).

Επομένως, ακολουθώντας την τάση των νεοκλασικιστών της Ευρώπης και των ρομαντικών ποιητών, από τους οποίους επηρεάστηκε, ο Σολωμός ανέπτυξε τη σχέση του με τους αρχαίους Έλληνες συγγραφείς. Από τη μια οι νεοκλασικιστές μιμούνταν τα αρχαία πρότυπα από την άλλη οι ρομαντικοί αισθάνονται πολύ λίγοι απέναντι στα δημιουργήματα των αρχαίων Ελλήνων. Οι ρομαντικοί θεωρούσαν την αρχαία ποίηση προϊόν τελειότητας και, συνεπώς, κατά την άποψή τους έπρεπε να κάνουν την υπέρβαση και να δημιουργήσουν έργα πρωτότυπα, προχωρώντας ένα βήμα παραπέρα από τους κανόνες της κλασικής σύνθεσης. Συνέπεια αυτής της πεποίθησης ήταν μη συχνή αναφορά των ρομαντικών στα κλασικά πρότυπα. Στην εποχή που γράφει ο Σολωμός θα ήταν πολύ δύσκολο εγχείρημα να συνθέσει κάποιος δημιουργός ποίηση χωρίς να προβεί σε αναφορές στην αρχαιότητα και τη μυθολογία. Κυρίως, για έναν Έλληνα ποιητή που διέθετε μια τόσο μεγάλη κληρονομιά ήταν ιδιαίτερα δύσκολο να μην τη χρησιμοποιήσει στο έργο του. Ωστόσο, ο Σολωμός αν και είχε μελετήσει αρχαία και λατινικά στην Ιταλία, δεν θέλησε να προχωρήσει στη μίμηση των αρχαίων ή να κάνει ευθείες αναφορές στους κλασικούς. Κάποια ψήγματα αναφορών στους «*Στοχασμούς*» και στους «*Ελεύθερους Πολιορκημένους*» που αφορούσαν τον Όμηρο, τον Ευριπίδη και τον Αισχύλο δεν είναι ενδεικτικές της στάσης που τηρούσε ο Σολωμός απέναντι στους τραγικούς ποιητές (Μακριτζ, 1995).

1.4 Η Ορθόδοξη Χριστιανική Παράδοση

«Ο ἔθνικός μας Ποιητής ἦτο θρησκευόμενος Ἕλλην. Αὐτὸ δὲν εἶναι τίποτε νέον, οὔτε ἔμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ἀποκαλυπτικόν. Ὁ Διονύσιος Σολωμός ἐγεννήθη ὀρθόδοξος, ἀνετράφη εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἠκολούθησε τὴν πίστιν τῶν πατέρων του. Εἰς αὐτὴν εὔρε θεμέλιον καὶ παρηγορίαν, εὔρε ἀκόμη καὶ πηγὰς ἐμπνεύσεως. Μάρτυς εἶναι τὸ ἔργο του, ἡ ποίησίς του ἢ ὅποια δονεῖται ἀπὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα κι ἀπὸ θερμὴν Πίστιν». (Τωμαδάκης, 1949). Πρώτος ο Τωμαδάκης που γνώριζε βαθιά τον Σολωμό επεσήμανε τη σχέση του ποιητή με τη θρησκευτικότητα.

Και δεν μπορούσε να είναι διαφορετική η εξέλιξη, καθώς ο Σολωμός μεγάλωσε μέσα στη χριστιανική πίστη. Από πολύ μικρή ηλικία συμμετείχε στην Ψαλτική (Περάκης, 1997). Κατά την περίοδο των σπουδών του στην Ιταλία μελέτησε την Αγία Γραφή, τον Μ. Βασίλειο, το Γρηγόρη και το Χρυσόστομο, τους ύμνους των Ι. Δαμασκηνού και Κοσμά, έμαθε απέξω ψαλμούς του Δαβίδ, θρήνους του Ιερεμία, τη δοκιμασία του Ιώβ και το Άσμα Ασμάτων (Παπανικολάου, 1986).

Όλοι οι βιογράφοι συμφωνούν ότι ο Σολωμός στο έργο του εμπνέεται από το Χριστιανισμό στη δημιουργία της κοσμοθεωρίας του. Η θρησκευτική του ανατροφή από πολύ μικρή ηλικία τον οδήγησε στην λατρεία του θείου (Καλησπέρης, 1941).

Η ποιητική δημιουργία του Σολωμού βρίθεται από θρησκευτικότητα. Πολύ συχνά, στα ποιήματα του εμπνέεται από το εκκλησιαστικό τελετουργικό, το άγιο βήμα, τα σήμαντρα, τους ιερείς, τους αγίους, τις εικόνες και τις χριστιανικές γιορτές, όπως η ημέρα του Πάσχα που του προκαλεί συναισθήματα χριστιανικής αγάπης. Παράλληλα, εκφράζει συχνά τη πίστη του στη μέλλουσα ζωή και την Ανάσταση μέσα από το έργο του και τονίζει τα αγαθά εκείνης της ζωής σε σχέση με την επίγεια και την αθλιότητα που τη διακρίνει (Περάκης, 1997).

Η θεολογική γνώση του ποιητή τον οδηγεί να ξεχωρίσει τρία σημεία του Ανατολικού Χριστιανισμού και να τα προβάλει αριστουργηματικά, την Ανάσταση του Χριστού, το Μοναχισμό και το κεντρικό μυστήριο της Εκκλησίας, τη Θεία Ευχαριστία. Συνάμα, υπήρξε δογματικά συνεπής και επέδειξε βαθύτατο σεβασμό στο σύνολο των γεγονότων του Χριστιανισμού. Ωστόσο, η ποίηση του Σολωμού δεν εκφράζεται στο έργο του

συμβολικά και διακοσμητικά με την αναφορά χωρίων της Αγίας Γραφής, αντίθετα η πίστη του γίνεται μέρος της ποίησης και της κοσμοθεωρίας του (Περάκης, 1997).

Όπως επισημαίνει ο Πολίτης (1942), αυτό που ξεχωρίζει το Σολωμό ως δημιουργό είναι η βαθιά θρησκευτικότητα και η απόλυτη πίστη και αυτά τα στοιχεία είναι τα πρωταρχικά και θεμελιακά γνωρίσματα της ποίησής του, μια κατάσταση που επηρεάζει καθοριστικά τον τρόπο ζωής και τις διαφορές πτυχές της προσωπικότητάς του. Πρώτα από όλα ο ποιητής διακατέχονταν από μια βαθιά θρησκευτική συνείδηση, την οποία εντοπίζει σε τυχαία περιστατικά και με ένα αόρατο νήμα τα συνδέει με την παρουσία του Θεού μέσα στη φύση.

Ωστόσο, ο Σολωμός δεν πίστευε σε μια ανώτερη δύναμη γενικά, στο Απόλυτο πνεύμα και η πίστη του δεν είναι επιφανειακή αλλά ήταν ποιητής της Πίστεως κατεξοχήν Χριστιανός από την αρχή μέχρι το τέλος. Υπήρξε αφιερωμένος από μικρός στον Θεό. Η πίστη του στη θρησκεία ήταν εσωτερική και όχι τυπική. Μάλιστα, όταν κάποιος του έλεγε ότι δεν υπάρχει Θεός ο ίδιος απαντούσε «*Αν δεν υπάρχει Θεός, τι υπάρχει;*». Άλλωστε, είχε την πεποίθηση ότι η ύπαρξη του Θεού είναι ένα γεγονός ανεξάρτητο από τη δική μας θέληση ή κατάφαση. Η πίστη του στον Θεό, λοιπόν, δίνει νόημα σε ολόκληρη τη ζωή του και τον κόσμο γύρω του και προσδίδει μια άλλη διάσταση και ποιότητα στον ανθρώπινο βίο, αφού η ζωή αποκτά αξία και σκοπό μόνο όταν έχει σημείο αναφοράς το Θεό (Περάκης, 1997).

Κεφάλαιο 2^ο: Η Διαπολιτισμική Επικοινωνία στο Έργο του Διονυσίου Σολωμού

2.1 Τα χαρακτηριστικά της ποίησης του Σολωμού

Η αναφορά στα χαρακτηριστικά της ποίησης του Σολωμού θα βοηθήσει στην προσέγγιση των επιδράσεων στο έργο του (Μάκριτς, 1995).

Έτσι, όσον αφορά την εξωτερική μορφή στο έργο του διακρίνουμε:

- Αποσπασματικότητα, καθώς όλα τα μεγάλα ποιητικά δημιουργήματα στην εποχή της ωριμότητας έμειναν ημιτελή και έχουν αποσπασματική μορφή.
- Εκδήλωση προτίμησης στη δημοτική γλώσσα, η οποία είναι μεστή από στοιχεία του επτανησιακού και κρητικού ιδιώματος.
- Λυρισμός πλούσιες εικόνες και σχήματα λόγου οδηγούν στην έκφραση των συναισθημάτων.
- Επίδραση του δημοτικού τραγουδιού στη θεματολογία, τη γλώσσα τη στιχουργική και στην τεχνική, όπως ο νόμος των τριών.

Όσον αφορά την εσωτερική μορφή στο έργο του διακρίνουμε:

- Ενόραση και αποκάλυψη, καθώς οι πρωταγωνιστές των έργων του βλέπουν οράματα και έρχονται κοντά στο θείο.
- Αγάπη για τη φύση. Αυτή η αγάπη δεν είναι απλά η έκφραση θαυμασμού για την φυσική ομορφιά. Ο Σολωμός και οι Ευρωπαίοι ρομαντικοί θεωρούσαν ότι μέσα στη φύση βρίσκεται το θεϊκό στοιχείο και ότι ο άνθρωπος είναι σε θέση να αισθανθεί το θείο και την αρμονία του σύμπαντος.
- Αγάπη για την πατρίδα. Μετά το ξέσπασμα της ελληνικής επανάστασης παρατηρείται ενδυνάμωση αυτής της αγάπης και σε όλο το ποιητικό έργο μετά το 1821 εντοπίζονται πολλές και εκτενείς αναφορές στην Ελλάδα και τον αγώνα της.
- Αγάπη για γυναίκα και τον έρωτα. Οι γυναικείες μορφές στο ποιητικό έργο του Σολωμού είναι εξιδανικευμένες, οι οποίες παρουσιάζονται αγνές μέσα από τον έρωτα που αισθάνονται.
- Το θρησκευτικό στοιχείο. Ο Σολωμός υπήρξε άτομο βαθιά θρησκευόμενο. Οπότε στο έργο του είναι λογικό να υπάρχουν αναφορές σε χαρακτηριστικά της χριστιανικής παράδοσης.

2.2 Τα χαρακτηριστικά του ρομαντισμού

- Το στοιχείο της φαντασίας. Ο ρομαντισμός είναι το αντίπαλο δέος του κλασικισμού, ο οποίος εστιάζει στη λογική, και έχει ως στόχο την απελευθέρωση

της φαντασίας με την διατήρηση της ισορροπίας μεταξύ πραγματικότητας και φαντασίας.

- Το συναίσθημα. Ο ρομαντισμός εστιάζει στο συναίσθημα και μάλιστα στον υπερθετικό βαθμό. Έτσι, διαφαίνονται πτυχές όπως το πάθος, ο έρωτας, η οργή, ο φόβος, οι εμμονές και τα ψυχικά αδιέξοδα. Πολλές φορές η φύση συνιστά τρόπο έκφρασης των συναισθημάτων τους.
- Στοιχεία μυστηρίου και οραματικά.
- Εξιδανίκευση του έρωτα και της γυναίκας
- Η επαφή με τη φύση. Για τους ρομαντικούς η ένωση με τη φύση συνιστά επαφή με το θείο. Θεός και φύση είναι ταυτόσημα στον ρομαντισμό. Άλλες φορές είναι φιλική και άλλες φορές εκδικητική.
- Ο ηρωισμός, η τάση για επανάσταση και ο αγώνας για την ελευθερία. Εξάλλου, πολλοί ρομαντικοί συμμετέχουν ενεργά στα κινήματα επανάστασης της εποχής όπως ο λόρδος Μπάιρον.
- Η υποβλητική σκηνογραφία όπως η νύχτα και το φεγγάρι συνιστά μέσο έκφρασης του εσωτερικού κόσμου του καλλιτέχνη (Kalasaridou, 2016).

2.3 Ιταλικά Στοιχεία στην Ποίηση του Διονυσίου Σολωμού

Ο Σολωμός επηρεάστηκε από την ιταλική γλώσσα την οποία χρησιμοποιούσε στα Επτάνησα αλλά και αργότερα στην επαφή του με την Ιταλία. Δέχτηκε μεγάλες επιδράσεις από τον Δάντη, τον Πετράρχη, τον Μανζόνι και τον Μόντι. Περίτρانه απόδειξη της επιρροής που άσκησε ο Δάντης στο Σολωμό συνιστά ένα από τα πρώτα έργα του που είναι σονέτο με το τίτλο “Aurora” (Αυγή) (Ζωγραφίδου, 1999).

Ο Σολωμός έζησε για καιρό στην περιοχή της Λομβαρδίας, εκεί από όπου ξεκίνησε η διαμάχη μεταξύ κλασικισμού και ρομαντισμού. Ο ίδιος, όμως, φαίνεται να επηρεάστηκε από τον κλασικισμό περισσότερο αλλά και από την ευσέβεια στην καθολική εκκλησία. Από τα πρώτα του ποιήματα που είναι γραμμένα και στα ιταλικά το περιεχόμενο της πλειονότητας έχουν θρησκευτικό θέμα:

- “*La Distruzione di Gerusalemme*” (Η καταστροφή της Ιερουσαλήμ),
- “*Ode per prima messa*” (Ωδή για πρώτη λειτουργία),
- “*Sonetto sullo stesso oggetto*” (Σονέτο στο ίδιο θέμα),
- “*In lode di un fabbricatore d’organi*” (Επαινος σ’ έναν κατασκευαστή οργάνων)

και μόνο ένα είναι επιθαλάμιο “*Per Nozze*” (Για γάμο).

«*Η καταστροφή της Ιερουσαλήμ*» συνιστά ένα μακροσκελές ποίημα γραμμένο σε τερτσίνες (Πολίτης, 1998).

Όταν ο Σολωμός επέστρεψε στην Ζάκυνθο συμμετείχε σε λογοτεχνικούς κύκλους, όπου υπήρχε η συνήθεια της παραγωγής αυτοσχέδιων ποιημάτων κατά παραγγελία και ο Σολωμός ήταν πολύ δυνατός σε αυτό, καθώς μπορούσε να αυτοσχεδιάσει τρία ή και τέσσερα σονέτα με την ίδια θεματολογία σε λίγα λεπτά.

Μέσα σε δέκα χρόνια, θα συνθέσει περίπου εκατό ιταλικά ποιήματα. Πρόκειται για αυτοσχεδιαστικά σονέτα με ποικίλη θεματολογία, καθώς είναι προϊόν παιγνιώδους διάθεσης και συντροφιάς, με εστίαση στη φύση και το περιβάλλον της Ζακύνθου, την κοινωνική και τη θρησκευτική ζωή. Ενδεικτικά, αναφέρονται: “*L’ Isola del Zante*” (Το νησί της Ζακύνθου), “*Per un luogo ameno, pure di Davia*” (Για ένα χαριτωμένο μέρος), “*Lamenti della Nob. Sig. Giov. Martinengo Carrer*” (Θρήνος της Ευγ. Κυρίας Ιωάννας Μαρτινέγκο Κάρρερ), “*Alla Signora Giannetta Power*” (Στην κυρία Τζανέτα Πάουερ), “*Sulla morte di Pio VII*” (Στο θάνατο του Πίου του Ζ’) (Κοσκινάς, 2014).

Το κίνημα του Νεοκλασικισμού –με το οποίο ήρθε σε επαφή ο Σολωμός στην Ιταλία– έχει ως κύρια χαρακτηριστικά τη μίμηση της αρχαιότητας, την τάση για εθνική αφύπνιση, τη μίμηση της λατινικής, την προτίμηση στον δεκασύλλαβο και την αγιοποίηση κειμένων, όπως του Δάντη που θεωρούνται πλέον όχι μόνο ένα αισθητικό παράδειγμα, αλλά και ένα υπόδειγμα πολιτικής.

Η ιταλική παραγωγή του Σολωμού – αλλά και, από ορισμένες απόψεις, η πρώτη ελληνική παραγωγή και συγκεκριμένα ο «*Υμνος εις την Ελευθερίαν*», 1823 και το «*Εις το θάνατον του Λόρδου Μπάιρον*» – εμπίπτουν πλήρως σε αυτό το πλέγμα του νεοκλασικισμού. Ωστόσο, τα πράγματα είναι πολύ διαφορετικά, αν αναλογιστούμε το

μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής παραγωγής, δηλαδή τα μεγάλα ημιτελή ή αποσπασματικά ποιήματα του Σολωμού: «*Ο Λάμπρος*» (1824-1826, 1833), «*Η Γυναίκα της Ζάκυθος*» (1826-1833), «*Ο Κρητικός*» (1833-1834), «*Οι Ελεύθεροι Πολιορκημένοι*» (1834-1844, 1844-1851), «*Ο Πόρφυρας*» (1847-1849). Σε αυτά τα έργα, σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει στις ιταλικές όπερες και στην πρώτη ελληνική παραγωγή, το μυθολογικό ρεπερτόριο απουσιάζει παντελώς στα μεγάλα ποιήματα. Απουσιάζει οποιαδήποτε αναφορά στην κλασική Ελλάδα, της οποίας ορισμένοι τόποι -ακόμα και η Αθήνα- δεν αναφέρονται καν (Paulou, 2016).

Ενώ στην πρώτη ελληνική παραγωγή το μετρικό σύστημα που υιοθετήθηκε είναι κυρίως το ιταλικό, στα μεγάλα ποιήματα ο Σολωμός χρησιμοποιεί τον δεκαπεντασύλλαβο ή πολιτικό στίχο. Βεβαίως, μπορεί κανείς να εντοπίσει νεοκλασική πρόθεση στην κατάργηση της ομοιοκαταληξίας του τρίτου σχεδίου του «*Ελεύθεροι Πολιορκημένοι*». Υπάρχει μια σημαντική εξαίρεση, που παρουσιάζεται από τις οκτάβες στα δεκασύλλαβα του «*Λάμπρου*», σχεδόν άγνωστη μέχρι τότε μετρική μορφή στην Ελλάδα (Paulou, 2016).

Παρότι, ο Σολωμός διέθετε ιταλική μόρφωση και θα ήταν θεμιτό να κάνει αναφορά στο έργο του συχνά σε Ιταλούς ποιητές, αυτό δεν γίνεται παρά σε ελάχιστες περιπτώσεις. Ακόμη και ο Δάντης -που ο Σολωμός τον αγαπούσε πολύ- δεν αναφέρεται συχνά. Για παράδειγμα, κάνει αναφορά στον πρώτο στίχο της «*Θείας Κωμωδίας*» μόνο στο έργο του «*Διάλογος*», όπου όμως η αναφορά συνιστά μέρος άσκησης, η οποία αποδεικνύει τον παραλογισμό των Ελλήνων σχολιαστών κατά τη γλωσσική διόρθωση. Ωστόσο, στο σύνολο του συγκεκριμένου έργου διαφαίνεται το ποσό σεβόταν ο Σολωμός τον Δάντη για τη συμβολή του σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο στο πρόβλημα της ιταλικής γλώσσας. Στο έργο του «*Ύμνος εις την Ελευθερίαν*» κάνει μια παραλλαγή ενός εδαφίου του Δάντη και επιλέγει να χρησιμοποιήσει το ίδιο μετρικό σχήμα με τη «*Θεία Κωμωδία*» σε μερικά ελάσσονα ποιήματα όπως «*Ωδή εις τη σελήνη*». Παράλληλα, από τον Μαντσόνι αντλεί την ελπίδα για μια καλύτερη ζωή και την πίστη στο Θεό (Μάκριτς, 1995).

2.4 Επτανησιακή Σχολή στην Ποίηση του Διονυσίου Σολωμού

Η τοπική λογοτεχνία των Επτανήσων μπόρεσε να ακμάσει εξαιτίας της γενικότερης κοινωνικής και πνευματικής κατάστασης στην συγκεκριμένη περιοχή εκείνη την εποχή. Ειδικότερα, θα μπορούσαμε να πούμε ότι αφενός η επαφή με τη Δύση υπήρξε στενή, αφετέρου η διατήρηση σχέσεων με την ελληνική επικράτεια που βρισκόταν υπό το καθεστώς τουρκικής κατοχής επηρέασαν το λογοτεχνικό ρεύμα. Ακόμη, οι κάτοικοι της περιοχής αφομοίωσαν τα δυτικά έθιμα και τους θεσμούς, αλλά ταυτόχρονα διαφύλαξαν την ελληνική εθνική συνείδηση και την ορθόδοξη χριστιανική πίστη. Παράλληλα, στους κύκλους των μορφωμένων, η ιταλομάθεια ήταν δεδομένη, αλλά ήταν παρούσα και η έμφυτη τάση προς το δημοτικό τραγούδι. Τέλος, σημαντική υπήρξε η συμβολή των τυπογραφείων και η ανάπτυξη του τοπικού τύπου, κυρίως του λογοτεχνικού (Γαραντούδης, 2007).

Η δράση και το κύρος του Σολωμού ήρθαν να ενισχύσουν την νέα ελληνική παιδεία στη Επτάνησα. Με κέντρο το Σολωμό συνεχίζεται η παράδοση του δημοτικού τραγουδιού, η τήρηση των κανόνων της ιταλικής μετρικής. Ο πυρήνας του περιεχομένου της Επτανησιακής Σχολής εστιάζει στο εθνικό πλαίσιο. Παράλληλα, στα αγαπημένα θέματα εντάσσονται ο έρωτας και η αγάπη για τη φύση. Αυτό που ξεχωρίζει, όμως, ως χαρακτηριστικό της σχολής είναι ο ιδανισμός στην θεματική επεξεργασία και η ύπαρξη μιας πνευματικότητας και μιας ευγένειας που τείνει στην αφαιρετική διάθεση (Δημαράς, 2000).

Αναζητώντας τα γνωρίσματα της Επτανησιακής Σχολής, το πρώτο που μπορεί να εντοπίσει κάποιος μελετητής είναι η γενικευμένη χρήση της λαϊκής γλώσσας. Με τη γενίκευση να αφορά όλους τους τομείς στην πράξη και τη θεωρία. Έπειτα, χαρακτηριστικό γνώρισμα αποτελεί ο λυρισμός, ο οποίος έχει διαμορφωθεί από μια μίξη λαϊκών και λόγιων στοιχείων, όπου συγχωνεύονται η κρητική παράδοση, το δημοτικό τραγούδι, ο ρομαντισμός, ο φιλελευθερισμός και ο ιδανισμός. Στη θεματογραφία της Επτανησιακής ποίησης -εκτός από το πατριωτικό αίσθημα- ανήκουν και στιγμές της ιδιωτικής ζωής, θρήνοι για τους συγγενείς, αισθηματικά μελωδήματα κ.α. Η γλώσσα είναι απλή, όπως και το θέμα.

Εκτός από το λυρικό στοιχείο στην Επτανησιακή Σχολή, συναντάμε και την αφηγηματική στιχουργία. Ενώ παρούσα είναι και η ευθυμογραφική και σατιρική

διάθεση, όπως οι περιπαικτικοί στίχοι του Σολωμού ή του Μάτεση για τον γιατρό Δ. Ροΐδη (Μουλλάς, 1993).

Για τους ποιητές της Επτανήσου και κατ' επέκταση και το Σολωμό, το μέτρο που υιοθετήθηκε ήταν ο ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος, είτε ανομοιοκατάληκτος, είτε με ζευγαρωτή ομοιοκαταληξία.

Η ποίηση του Σολωμού έδωσε έμφαση στα σημαντικότερα θέματα που προβλημάτισαν τη φιλοσοφία και την ποίηση σε διαχρονικό επίπεδο. Αυτά είναι: η ελευθερία, η φύση, η θρησκεία, ο θάνατος και ο έρωτας. Στα ποιητικά του δημιουργήματα, η ελευθερία βγαίνει νικήτρια στην αναμέτρηση με τις φυσικές προκλήσεις και η θρησκεία απέναντι στο θάνατο (Πυλαρινός, 2003). Ο Σολωμός ήταν ο εισηγητής της δημοτικής γλώσσας ως το μοναδικό μέσο για την έμμετρη δημιουργία. Επιπλέον, ο λυρισμός, οι ποιητικές εικόνες και η εξύψωση του λαϊκού αισθήματος κυριαρχούν και παρουσιάζονται αριστοτεχνικά. Υπήρξε ο συνθέτης ποιητικών δημιουργημάτων με τα οποία εκπαιδεύτηκαν οι επόμενες γενιές των Ελλήνων ποιητών (Γαραντούδης, 2001).

Τέλος, ο Σολωμός ακολουθεί τους Ζακυνθινούς ποιητές πέρα από τη γλώσσα και στο περιεχόμενο και στις πνευματικές τους αναζητήσεις. Στα κύρια θέματα των επτανήσιων ποιητών βρίσκουμε την πίστη στο Χριστιανισμό, τη φιλοπατρία, το φιλελευθερισμό, την αγάπη για τον άλλο και την αγάπη για τη φύση και τη γυναίκα (Περάκης, 1997).

2.5 Επιρροές Ελλήνων και Ξένων Ποιητών και Λογοτεχνών στην Ποίηση του Διονυσίου Σολωμού

Προκειμένου να ικανοποιήσει τη δίψα του για μάθηση ο Σολωμός κατέφυγε στην μελέτη της ευρωπαϊκής λογοτεχνίας, όπου υπό την επίδραση του ρομαντισμού εξαπλώθηκε η συζήτηση για την καλλιτεχνική δημιουργία. Τον Σολωμό τον κέρδισε ο γερμανικός ιδεαλισμός, που προβάλλονταν από τους φιλοσόφους και λογοτέχνες του εν λόγω ρεύματος, γεγονός που επηρέασε την ποιητική του δημιουργία. Ως Έλληνας ποιητής υπερασπίστηκε την εντοπιότητά του, συνδιαλεγόμενος με την ευρωπαϊκή πραγματικότητα (Δημαρούλης, 2007).

Η ποίηση του Σολωμού περιέχει εκτός από ρομαντικά και στοιχεία νεοκλασικισμού. Ο ποιητής ήταν βαθύς γνώστης και των δύο μεγάλων λογοτεχνικών ρευμάτων της εποχής

του και είχε τη δυνατότητα να προχωρά στην επεξεργασία τους συγχωνεύοντάς τα. Ο Σολωμός με τη σύζευξη των δύο ρευμάτων κατόρθωσε να λύσει τα εσωτερικά αισθητικά προβλήματα (Κριαράς, 1969). Εξάλλου, το μικτό είδος υπήρξε χαρακτηριστικό του γερμανικού ρομαντισμού, το οποίο εισήγαγε ο Schlegel και ο οποίος υποστήριζε την συγχώνευση όλων των ποιητικών ειδών και όλων των κλασικών συστατικών χαρακτηριστικών (Βελουδής, 1989).

Ο Σολωμός έρχεται σε επαφή με τα έργα μεγάλων πνευμάτων, όπως είναι ο Καντ, ο Έγκελς, ο Σίλλερ, ο Χαίλντερλιν, ο Νοβάλις και μαζί με αυτούς και με εκπροσώπους των θετικών επιστημών της νέας εποχής, όπως ο Μέντελσον για την ψυχολογία, ο Γκαίτε για τη φιλοσοφία, ο Νεύτων για τη φυσική, ο Τέιλορ για τα μαθηματικά κ.α. Στο ποιητικό του έργο μεταφράζει τη θεωρία σε δημιουργία και του δίνει ένα φιλοσοφικό πλαίσιο μέσα από το οποίο εκφράζει το στοχασμό του. Αυτούς τους στοχασμούς και τις σκέψεις του, ο Σολωμός τα σημειώνει στο περιθώριο των χειρόγραφων, συχνά ως κανόνες ή ως εντολές για τον ίδιο. Για παράδειγμα, στο περιθώριο του χειρογράφου γράφει στα ιταλικά μια εντολή που απευθύνεται στον ίδιο του τον εαυτό: *«Κοίτα το καθετί να είναι γοργό και φυσικό και βαθύ στην εντύπωση που θα προξενήσει - υποτάσσοντας τα μέρη στην αποτελεσματικότητα του συνόλου. Γοργή η τρικυμία, η γαλήνη, η οπτασία, η ομιλία, τα αποτελέσματα του δακρύου. Αλλά βάλε στο τέλος μακριά παρέκβαση: τη μουσική που άκουγε καθώς πλησίαζε στο ακρογιάλι, μάλλον μακριά την παρέκβαση της σάλπιγγας - το μάκρος τους όμως να μην εξαρτάται από την υλική υπόσταση των εικόνων και από τα συναισθήματα, αλλά πρέπει να τα παρασύρει η φυσική σφοδρότητα της έκβασης...»* (Δάλλας, 2002).

Έντονη επίδραση άσκησε στο Σολωμό ο μεγάλος Γερμανός ποιητής, Σίλλερ, όπως αναφέρει ο Παλαμάς *«Ὁ Σίλλερ καὶ ἀπόστολος καὶ μάρτυς τοῦ μεγάλου τοῦ ἰδανικοῦ, ποιητῆς τῆς ἀληθείας, ἱκανοποιῶν τὰς διανοίας καὶ τὰς συνειδήσεις, ἐνῶ συνενώνει ταυτοχρόνως τὰς καρδίας καὶ τὰς φαντασίας, ἀνταπεκρίνατο πλήρως εἰς τὴν δίψαν τοῦ Σολωμοῦ»* (Κριαράς, 1969).

Παράλληλα, στο έργο του Σολωμού βρίσκει κανείς αναφορές στον Μίλτωνα και τον Βύρωνα κυρίως στις τυπωμένες σημειώσεις των ποιημάτων του και στα χειρόγρατά του. Ο *«Χαμένος Παράδεισος»* του Μίλτωνα είχε εμπνεύσει τον Σολωμό, καθώς συνιστούσε έργο το οποίο είχε πετύχει κάτι που έμοιαζε αδύνατο, τη μίξη του αρχαίου έπους και του χριστιανικού δόγματος, μετατρέποντας το χριστιανισμό σε μια άλλη

μορφή μυθολογίας που θα μπορούσε να σταθεί σημείο έμπνευσης για ένα αφηγηματικό ποίημα. Στο ποίημα «*Εις το θάνατο του Λόρδου Μπάιρον*» αλλά και στον «*Κρητικό*» συναντούμε αναφορές από το «*Χαμένο Παράδεισο*» του Μίλτωνα.

Μεγάλος ήταν ο θαυμασμός του Σολωμού και για το Βύρωνα, καθώς αυτός ο λογοτέχνης ήταν υπέρμαχος της ελευθερίας και το εξέφραζε στην ποίησή του, ενώ πέθανε λαμβάνοντας ενεργό μέρος στον ελληνικό απελευθερωτικό αγώνα. Ο Βύρων ήταν ο μοναδικός ποιητής, στον οποίο ο Σολωμός αφιέρωσε ένα ολόκληρο ποίημα. Παράλληλα, ο «*Ύμνος εις την ελευθερίαν*» και ο «*Λόρδος Μπάιρον*» περιέχει άμεσες αναφορές στα ποιήματα του Βύρωνα. Ενώ το πιο επηρεασμένο ποίημα από το Βύρωνα είναι ο «*Λάμπρος*», όπου ο κεντρικός ήρωας θυμίζει τους δαιμονικούς ήρωες του Βύρωνα. Στο χειρόγραφο του «*Λάμπρου*» ο Σολωμός εκφράζει την μεγάλη του προσπάθεια να μη μιμηθεί τον Μίλτωνα ή το Βύρωνα (Μάκριτς, 1995).

Ο Δημαράς υποπεύεται από ορισμένα στοιχεία του Διαλόγου -και από την παρουσία του Ταγιαπιέρα στον κύκλο του Σολωμού -- «*ότι γύρω στα 1824 ο Σολωμός γνώριζε ανέκδοτα έργα του Βηλαρά*» (χωρίς ωστόσο να δηλώνει ούτε τα στοιχεία του «*Διαλόγου*» ούτε τα έργα του Βηλαρά) και δεν αποκλείει «*η έκθεση του ορθογραφικού συστήματος του Βηλαρά [στη Ρομέηκη Γλώσσα] να ενίσχυσε τον Σολωμό στο δικό του ορθογραφικό σύστημα*» (σ. 134). Τέλος, ο μελετητής πιστεύει ότι ο Σολωμός ήρθε σε επαφή με τις γλωσσικές ιδέες του Δημήτρη Καταρτζή μέσω των επιστολών, που ο τελευταίος αντάλλαξε με τον Λάμπρο Φωτιάδη, και οι οποίες είχαν δημοσιευθεί στην Τρίτη έκδοση (1812) της Γραμματικής Τερψιθέας του Δούκα (σ. 138).

2.6 Η Ορθόδοξη Χριστιανική Παράδοση στην Ποίηση του Διονυσίου Σολωμού

Η έναρξη του θρησκευτικού κόσμου του Σολωμού εντοπίζεται στην Αγία Γραφή, την Εκκλησιαστική Υμνογραφία και τους Πατέρες της Εκκλησίας (Τωμαδάκης, 1957). Η εκκλησιαστική ποίηση είναι η κατεξοχήν ποίηση της Ρωμιοσύνης και ήταν απολύτως φυσιολογικό να επηρεάσει τις ευαίσθητες χορδές του Σολωμού. Η εκκλησιαστική ποίηση συνιστά υψηλού βαθμού έκφραση, εμπνευσμένη από την ευγνωμοσύνη που έτρεφε ο άνθρωπος προς το Θεό και τον αγώνα να κερδίσει τη σωτηρία και τη λύτρωση.

Τα κείμενα της ορθοδοξίας που μελετούσε ο Σολωμός στάθηκαν πηγή έμπνευσης για το ποιητικό, αλλά και το πεζό του έργο, με βάση τα οποία προσπαθούσε να προχωρήσει στη σύζευξη των αιτημάτων της ελευθερίας και της θρησκείας, του ηρωισμού και του ασκητισμού του παρόντος και του παρελθόντος (Περάκης, 1997).

Έτσι, η Υμνογραφία εμπνέει στίχους στο ποίημα «*Εις το θάνατον του Λόρδου Μπάιρον*» αλλά και στον «*Ύμνο εις την ελευθερία*» κάνει το ίδιο, όπου τονίζει την αξία της διάδοσης της πίστεως και της υπεράσπισης της πατρίδας. Επίσης, στους «*Ελεύθερους Πολιορκημένους*» παρουσιάζει τον άνθρωπο ως ένθεη ολότητα και ενότητα των ψυχοσωματικών δυνάμεων. Στο ίδιο έργο, προβάλλει την ταπεινότητα και τη συναίσθηση της αμαρτωλότητας του ανθρώπου απέναντι στην αγιοπνευματική υπόσταση της ύπαρξης. Ο Χριστιανός είναι ο δούλος του Θεού και του Χριστού. Ο ίδιος προτείνει την υποταγή του αχώριστου σώματος από την ψυχή μέχρι το θάνατο στο Θεό. Στο ίδιο ποίημα, ο Σταυρός είναι το σύμβολο που κατευθύνει τις πράξεις του Χριστιανού. Ο Σολωμός υψώνει τη σημαία μαζί με το Σταυρό και την προβάλλει ως σύμβολο αγάπης, θυσίας και υπομονής και την μετατρέπει σε μέσο που προωθεί την ανδρεία, τη θυσία και την πίστη. Παράλληλα, προβάλλει την ιδέα του θανάτου με την οποία ο Χριστιανός έχει συμβιβαστεί χωρίς να φοβάται τον ίδιο το θάνατο, γιατί όπως λέει και στον «*Λάμπρο*», μέσα από το θάνατο έρχεται η αιώνια ζωή. Και πάλι στους «*Ελεύθερους Πολιορκημένους*» χωρίζει τους δίκαιους από τους άδικους, που απολαμβάνουν οι μεν τον παράδεισο και οι δε την κόλαση (Περάκης, 1997).

Αυτό το μοτίβο της θέσης στην αιώνια ζωή κυριαρχεί στην ποίηση του Σολωμού και φανερώνει τη βαθιά επίδραση της χριστιανικής παράδοσης στο λογοτεχνικό του έργο. Ο Σολωμός δέχεται την επίδραση από έργα, όπως το «*Άσμα Ασμάτων*», τους «*Ψαλμούς*», τα μεταφυσικά έργα “*Il Giudizio Finale*” (Η Δευτέρα Παρουσία), “*L'Inferno*” (Η Κόλαση), “*Il Paradiso*” (Ο Παράδεισος). Τα θρησκευτικά θέματα κυριαρχούν στο έργο του και από την προσωπική του θρησκευτικότητα, αλλά και την επίδραση του ρομαντισμού (Κοσκινάς, 2014).

**ΜΕΡΟΣ Β': Ο ρόλος του Έργου του Διονυσίου Σολωμού για την
Προαγωγή της Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας**

Κεφάλαιο 3^ο: Η προαγωγή του Διονυσίου Σολωμού από την Ελλάδα ως Εθνικού Ποιητή

3.1 Ο ρόλος του Διονυσίου Σολωμού στην Ελληνική Επανάσταση του 1821

Στην εποχή που ζει ο Σολωμός, αναπτύσσεται μια έντονη δραστηριότητα σε πολιτικό, επαναστατικό και πνευματικό επίπεδο. Ο ποιητής επηρεάζεται πνευματικά από την Γαλλική Επανάσταση, το Νεοκλασικισμό του 18ου αιώνα, το γαλλικό διαφωτισμό, τον ιταλικό ρομαντισμό και την ευρωπαϊκή σκέψη. Με αφετηρία τον γαλλικό διαφωτισμό, θεώρησε την εθνική γλώσσα και παιδεία προτεραιότητα και εμπνεύστηκε πολύ από την Ελληνική Επανάσταση που έδινε δύναμη στους ραγιάδες να επιδιώξουν τον ξεσηκωμό (Γογγάκη, 2021). Ενώ μια σειρά από μαρτυρίες ιστορικών αναφέρουν τη μύησή του στη Φιλική Εταιρεία (Τσιλιμπάρη, 2020).

Με την επιστροφή του στη Ζάκυνθο από την Ιταλία, το 1818, ενδιαφέρθηκε έντονα για την εξέλιξη των ελληνικών πραγμάτων και την ελληνική γλώσσα και αυτό του άνοιξε και το δρόμο για την αφύπνιση της εθνικής του συνείδησης με αφετηρία τον Μοριά και τη Ρούμελη. Άλλωστε, είχε ξεκινήσει η αναπτέρωση του φρονήματος μετά τα τετρακόσια χρόνια σκλαβιάς. Σε αντίθεση με τους αγωνιστές που διέθεταν στρατιωτικό εξοπλισμό, ο Σολωμός διέθετε ισχυρή πένα και έμπνευση και σιγά σιγά ανέλαβε τον εθνικό του ρόλο. Η ποίηση του θα γίνει η φωνή ολοκλήρου του ελληνικού λαού. Δεν είναι τυχαία η φράση του γραμμένη στα ιταλικά στο περιθώριο του χειρογράφου των *«Ελεύθερων Πολιορκημένων»*: *«Κλείσε μέσα στην ψυχή σου την Ελλάδα. Θα αισθανθής μέσα σου να λαχταρίζη κάθε είδος μεγαλείου και θα είσαι ευτυχισμένος»* (Γογγάκη, 2021).

Η επαφή του Σολωμού με την επαναστατημένη Ελλάδα ήταν διαρκής. Είχε στραμμένο το ενδιαφέρον του στα γεγονότα που συνέβαιναν στα πεδία των μαχών, τα επιτεύγματα των ηρώων και τις ενέργειες των Φιλελλήνων. Με μεγάλη απογοήτευση πληροφορούνταν για τη διχόνοια ανάμεσα στους αγωνιστές. Με ακόμη μεγαλύτερη θλίψη παρακολουθούσε την πολιορκία του Μεσολογγίου.

Όπως μας αναφέρει ο Λάμπρος Μιχαλόπουλος, που ήταν υπηρέτης του Σολωμού, υπήρξαν στιγμές από την καθημερινή ζωή του που αποδεικνύουν την εντύπωση που

προκάλεσε η πολιορκία του Μεσολογγίου. Μια μέρα, ενώ έτρωγε το μεσημεριανό του, έφτασαν στα αυτιά του ποιητή κανονιές, ο ίδιος αισθάνθηκε τέτοια ταραχή που έτρεξε στην κορυφή του απέναντι λόφου και φώναζε ικετεύοντας: «*Βάστα, καημένο Μεσολόγγι*». Μια άλλη νύχτα, καθισμένος κάτω από ένα δέντρο, γύρισε και είπε στον υπηρέτη του «*Λάμπρο, τι να γίνονται εκεί κάτω τα' αδέρφια μας;*» και κύλησαν δάκρυα από τα μάτια του. Η έμπνευση για συγγραφή ήταν μεγάλη και στηρίζονταν στη επτανησιακή δημοτική παράδοση (Γογγάκη, 2021).

Από τα θέματα της ποίησης του Σολωμού ξεχωρίζει από άποψη επικαιρότητας, η Ελευθερία, η οποία ήταν το αίτημα της εποχής των αγώνων σε όλες τις χώρες και φυσικά στην Ελλάδα. Η Ελευθερία, η οποία στον «*Ύμνο εις την Ελευθερίαν*» λειτουργεί ως κίνητρο και αποτέλεσμα για την αποτίναξη του τούρκικου ζυγού. Η Ελευθερία, που στο έργο «*Ελεύθεροι Πολιορκημένοι*» μετατρέπεται σε σκοπό για τους αγωνιστές του Μεσολογγίου και αποκτά πνευματική αξία (Μάκριτς, 1995).

Στη μεγάλη δημιουργική περίοδο του ποιητή, μεταξύ των ετών 1823-1833, η ποίηση του Σολωμού έχει δύο κατευθύνσεις: την υπεράσπιση της γλώσσας του λαού ως γλώσσα του έθνους στο γραπτό λόγο και την επαναστατική ιδεολογία την οποία ο ποιητής στηρίζει πάνω στην έννοια της Ελευθερίας. Η θεματολογία του Σολωμού έχει την πηγή της στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα και εστιάζει σε πρόσωπα και γεγονότα της Επανάστασης. Έργα τα οποία επιδρούν στον αναγνώστη. Μέσα από το έργο του, προβάλλει την εθνική ιδεολογία με βάση αυτή η έννοια της Ελευθερίας είναι ταυτόσημη με την Ελλάδα. Η συγκεκριμένη ιδεολογία συναντάται στην πλειοψηφία των έργων της συγκεκριμένης περιόδου, όπως ο «*Ύμνος εις την Ελευθερίαν*», «*Εις Μάρκο Μπότσαρη*», «*Εις θάνατο του Λόρδου Μπάιρον*», «*η Γυναίκα της Ζάκυθος*», «*ο Λάμπρος*» και «*Η Καταστροφή των Ψαρών*». (Καψωμένος, 2005).

Ειδικότερα, θα μπορούσαμε να πούμε ότι το ξέσπασμα της επανάστασης του 1821 και η ένταση που νιώθει ο Σολωμός μετουσιώνεται σε ποιητική έμπνευση για την σύνθεση του «*Ύμνου εις την Ελευθερίαν*». Η Ελευθερία που ταυτίζεται με την Ελλάδα πετυχαίνει ένα ένα τα κατορθώματα του αγώνα των Ελλήνων εναντίον των Τούρκων. Έτσι, περιγράφονται κύρια γεγονότα όπως η άλωση της Τριπολιτσάς που ήταν η πρώτη μεγάλη νίκη των Ελλήνων, η καταστροφή της στρατιάς του Δράμαλη κοντά στην Κόρινθο, η πρώτη πολιορκία του Μεσολογγίου και στην αμέσως επόμενη καταστροφή των Τούρκων στον Αχελώο (Πολίτης, 1998).

3.2 Η συνάντηση του Σολωμού με τον Σπυρίδωνα Τρικούπη

Σύμφωνα με τον Κριαρά (1969), ο Τρικούπης επισκέπτεται τη Ζάκυνθο το 1822 μετά από πρόσκληση του Λόρδου Γκίλφορντ, ο οποίος θέλησε να το συναντήσει λίγο πριν αναχωρήσει για την Αγγλία. Από την επιστολή που στέλνει ο ίδιος ο Τρικούπης στον Ιάκωβο Πολυλά από το Λονδίνο, με την άφιξη του στο νησί το όνομα του Σολωμού αντηχούσε σε κάθε γωνιά της Ζακύνθου. Όλοι μιλούσαν για την ποιητική ιδιοφυΐα, την εκκεντρικότητα του και την αγάπη για τη μοναξιά. Ο ποιητής κατοικούσε στην εξοχή και δεν ήθελε επισκέψεις. Ο Τρικούπης λαμβάνει από έναν φίλο του τη πληροφορία να μιλήσει μόνο για ποίηση, αν συναντηθούν. Έτσι και έπραξε, κατά τη συνάντησή τους στο εξοχικό του ποιητή ο Έλληνας πολιτικός μιλά στο Σολωμό για αγγλική ποίηση, η συνάντηση κλείνει ομαλά και ανανεώνουν το ραντεβού για τη Ζάκυνθο, όπου αυτή τη φορά θα έπρεπε να έρθει ο Σολωμός για ανταπόδοση της επίσκεψης. Τότε, ο Σολωμός προχωρά στην απαγγελία του ποιήματος «Ωδή για πρώτη λειτουργία» που ήταν γραμμένο στα ιταλικά. Ακολουθεί σιωπή από τη πλευρά του Τρικούπη και έπειτα του λέει το εξής: *«Η ποιητική σας ιδιοφυΐα σας επιφυλάσσει μια διαλεχτή θέση στον Ιταλικό Παρνασσό. Αλλά οι πρώτες θέσεις εκεί είναι πιασμένες. Ο ελληνικός Παρνασσός δεν έχει ακόμη το Δάντη του»*.

Αμέσως, ο Τρικούπης δίνει περαιτέρω πληροφορίες στο νεαρό ακόμη ποιητή σχετικά με τη νεοελληνική γλώσσα και λογοτεχνία. Τη στιγμή που ο ποιητής εξομολογείται με αρκετή μετριοφροσύνη ότι δεν ξέρει ελληνικά -αν και ο Έλληνας πολιτικός τονίζει ότι τα ήξερε με ατέλειες- του προτείνει να προσπαθήσει να θυμηθεί τη μητρική του γλώσσα κι αν επιθυμεί να μελετήσει το Χριστόπουλο και μπορεί να τον βοηθήσει ως προς αυτό. Το αποτέλεσμα φάνηκε λίγο καιρό μετά, όταν ο Σολωμός έγραψε τον «Ύμνο εις την Ελευθερίαν». Το ειδικότερο αποτέλεσμα της συνάντησης ήταν η στροφή του Σολωμού στην ελληνική γλώσσα.

Λίγο αργότερα, ο Τρικούπης σε συνάντησή του με το Γεώργιο Μαρκορά στην Κέρκυρα, του μιλά γεμάτος ενθουσιασμό για το Σολωμό και θα του δείξει νεοελληνικά ποιήματα, μεταξύ των οποίων και την «Ξανθούλα». Ο Μαρκοράς ενθουσιάζεται και η «Ξανθούλα» του αρέσει ιδιαίτερα. Γεγονός που τον κάνει να εκφράσει την άποψη ότι η Ελλάδα είναι τυχερή που «εκτός από Θεμιστοκλήδες και Λεωνίδες διαθέτει και Πίνδαρους και Ανακρέοντες» (Κριαράς, 1969).

3.3 Ο Σολωμός και η σχέση του με την ελληνική γλώσσα

Ο Σολωμός, το 1818, επιστρέφει στη Ζάκυνθο από την Ιταλία. Εκείνη την εποχή στο νησί η πνευματική κίνηση είναι ιδιαίτερα αξιόλογη. Κι πώς αλλιώς θα γινόταν, αφού οι μεγαλύτεροι Προσωπομικοί ποιητές κατάγονται από τη Ζάκυνθο. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να μπει αμέσως σε έναν κύκλο ανθρώπων που ενδιαφέρονταν για τη λογοτεχνία. Μεταξύ των πιο γνωστών ήταν Αντώνιος Μάτεσης, ο Γεώργιος Τερτσέτης, ο Διονύσιος Ταγιαπιέρας, και ο Νικόλαος Λούντζης. Με αυτά τα πρόσωπα σε συγκεντρώσεις σε σπίτια φίλων απολάμβαναν τη διασκέδαση αυτοσχεδιάζοντας ποιήματα, τα οποία συχνά είχαν ως βάση δοσμένες ομοιοκαταληξίες και θέματα. Λογική ήταν η διάκριση του Σολωμού, αφού διέθετε ποιητικό τάλαντο. Εκείνη την εποχή, τα αυτοσχέδια ποιητικά έργα του ήταν γραμμένα στα ιταλικά και εκδόθηκαν στην μια και μοναδική έκδοση, όσο ο ποιητής ήταν εν ζωή σε μια συλλογή που τιτλοφορούνταν, “*Rime improvvisate*”. Όλες οι άλλες εκδόσεις του έργου του θα λάβουν χώρα μετά από το θάνατό του (Κονταρίνης, 2009).

Αυτή η επιστροφή στη Ζάκυνθο, οδηγεί το Σολωμό στην εκπλήρωση του απώτερου στόχου στη ζωή του. Αποφασίζει να συλλέξει δημοτικά τραγούδια από όσα περισσότερα μέρη της Ελλάδας μπορεί προσπαθώντας να συγκεντρώσει υλικό το οποίο θα τον βοηθήσει να σχεδιάσει το δικό του ποιητικό τρόπο. Εκείνη, την εποχή ταυτόχρονα με τα ιταλικά ποιήματα, ο Σολωμός θα αποπειραθεί να συγγράψει ποιήματα και στην ελληνική γλώσσα. Η προσπάθεια του θα συναντήσει εμπόδια, όχι τόσο λόγω της μη γνώσης της ελληνικής γλώσσας, καθώς κατείχε κλασική και ιταλική παιδεία, αλλά κυρίως λόγω της ανυπαρξίας αξιόλογων ποιητικών έργων στη δημοτική γλώσσα, τα οποία θα λειτουργούσαν ως πρότυπο. Προς αυτήν την κατεύθυνση θα τον βοηθήσει η μελέτη της δημοτικής γλώσσας μέσω της προσέγγισης των δημοτικών τραγουδιών, η οποία θα του δώσει τα κατάλληλα εφόδια για τη διαμόρφωση του γλωσσικού οργάνου που θα χρησιμοποιήσει στα έργα του. Στα έργα της συγκεκριμένης περιόδου ξεχωρίζουν «*Η Ξανθούλα*», «*Τα δύο αδέρφια και Η τρελλή μάνα*».

Ο Σολωμός αποφασίζει να στραφεί στην συγγραφή έργων στην ελληνική γλώσσα και ισχυρή επίδραση σε αυτή του την απόφαση φέρεται να προκάλεσε η συνάντησή του με τον Σπυρίδωνα Τρικούπη, το 1822.

Το πρώτο έργο γραμμένο στα ελληνικά ήταν ο «*Ύμνος εις την Ελευθερίαν*», η συγγραφή του οποίου ολοκληρώθηκε τον Μάιο του 1823, για τη σύνθεσή του αφορμή στάθηκε η ελληνική επανάσταση του 1821. Η πρώτη δημοσίευση του έγινε στο Μεσολόγγι το 1824 και το 1825 στο Παρίσι μεταφρασμένο στα γαλλικά αλλά και σε άλλες γλώσσες. Η φήμη του ποιητή έφτασε στα πέρατα του κόσμου. Αυτή η ποιητική σύνθεση ήταν η αιτία της δόξας που έλαβε ο Σολωμός μέχρι να πεθάνει, καθώς το υπόλοιπο έργο του το γνώριζαν μόνο οι θαυμαστές και οι μαθητές του στενού του κύκλου (Κονταρίνης, 2009).

Ο «*Ύμνος εις την Ελευθερίαν*» εγκαινιάζει την ώριμη περίοδο στο έργο του. Ο ποιητής έχοντας εξοικειωθεί πλέον με την ελληνική γλώσσα, αποπειράται να προχωρήσει σε πιο σύνθετες μορφές, να εμπνευστεί από άλλες πηγές και αφήσει πίσω τον αυτοσχεδιασμό. Αποτέλεσμα αυτής της προσπάθειας, ήταν η «*Ωδή εις τον θάνατον του Λόρδου Μπάιρον*», έργο με πλήθος στοιχείων κοινών με τον εθνικό ύμνο αλλά και πλήθος αδυναμιών.

Αργότερα, ο Σολωμός θα μεταβεί στην Κέρκυρα, όπου θα απομονωθεί και θα αφοσιωθεί στην μελέτη και την αποκλειστική ενασχόληση με την ποιητική δημιουργία. Μια επιλογή που ταίριαζε στο μοναχικό χαρακτήρα του. Στο νησί, αμέσως σχεδόν, ο ποιητής θα γίνει πυρήνας ενός κύκλου θαυμαστών και ποιητών. Περιστοιχίζεται από πνευματικούς ανθρώπους που διαθέτουν μεγάλη μόρφωση, προοδευτικές και φιλελεύθερες ιδέες και αφοσιωμένοι στην τέχνη. Στα πιο σημαντικά πρόσωπα αυτού του κύκλου εντάσσονται ο Νικόλαος Μάντζαρς, ο οποίος μελοποίησε τον εθνικό ύμνο, οι Ιωάννης και Σπυρίδων Ζαμπέλιος, ο Ερμάνος Λούντζης, ο Ανδρέας Μουστοξύδης, ο Πέτρος Βραΐλας Αρμένης, ο Ιάκωβος Πολυλάς, ο Ιούλιος Τυπάλδος, ο Γεράσιμος Μαρκοράς και κάποιοι άλλοι. Εκεί θα πεθάνει το Φεβρουάριο του 1857 και η φήμη του θα μετατρέψει το θάνατό του σε εθνικό πένθος (Κονταρίνης, 2009).

3.3 Ο Εθνικός Ύμνος

Το 1823, μόλις δύο χρόνια μετά την έναρξη του αγώνα των Ελλήνων, ο Σολωμός μετά από παρότρυνση του Σπ. Τρικούπη ξεκινά το λογοτεχνικό του αγώνα, γίνεται ο γενάρχης της ελληνικής ποίησης που συνέθεσε το έργο «*Ύμνος εις την Ελευθερίαν*» για

να εκφράσει την ικανοποίηση του για την έναρξη του αγώνα. Η ποιητική αυτή σύνθεση δεν είναι μόνο απόδειξη της υψηλής σημασίας της Επανάστασης αλλά και η καλλιτεχνική μετουσίωση του ιστορικού γεγονότος σε λογοτεχνικό κείμενο, το οποίο θα λειτουργήσει ως εφαλτήριο για τις επόμενες γενιές (Μαστροδημήτρης, 2016).

Είναι η ίδια εποχή που μετά την έναρξη της Επανάστασης, ο Σολωμός συγκλονισμένος συνθέτει τον «*Ύμνο εις την Ελευθερίαν*», σε ηλικία μόλις 25 ετών γράφει ένα ποίημα «*πηγαίο, ορμητικό, νεανικό, πολύ πιο ψηλά από τη μέση στάθμη των νεανικών ποιημάτων, ποίημα της επιτυχίας*» (Πολίτης, 1998: 142). Η απήχηση του «*Ύμνου*» ήταν τεράστια, μεταφράστηκε σε πολλές γλώσσες και προσέφερε ενίσχυση στο κίνημα του φιλελληνισμού (Πολίτης, 1998).

Ο «*Ύμνος εις την Ελευθερίαν*» είναι το πρώτο αξιόλογο ποιητικό έργο του Σολωμού, ο οποίος προσφέρει τις υπηρεσίες του στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα. Η συγκεκριμένη σύνθεση θα εμψύσει στους Ευρωπαίους το φιλελευθερισμό και τον φιλελληνισμό, θέτοντας τις βάσεις για την εθνική ιδεολογία της Ελλάδας. Αυτός είναι και ο λόγος που οι δύο πρώτες stroφές του ποιήματος συνιστούν τον εθνικό μας ύμνο από το 1864 (Κακλαμάνης, στο Τικτοπούλου, 1999)

Ο «*Ύμνος εις την Ελευθερίαν*» θεωρείται τριπλό ορόσημο το οποίο συναποτελούν, ο δημιουργός, η σύγχρονη ιστορία της Ελλάδας και η νεότερη λογοτεχνία. Για τον ίδιο τον ποιητή το έργο είναι το πρώτο μετά μια σειρά ιταλόγλωσσων κειμένων, το οποίο είναι γραμμένο στην ελληνική γλώσσα και έχει μεγάλη έκταση. Ο Σολωμός με αυτό το έργο θα προχωρήσει στη διεκδίκηση της ταυτότητας του έλληνα ποιητή και πιο συγκεκριμένα του εθνικού ποιητή. Μέσω αυτού του έργου, θα πετύχει πέρα από την εθνική αναγνώριση και την εξάπλωση της φήμης του στον ευρωπαϊκό χώρο (Μαρωνίτης, στο Τικτοπούλου, 1999).

Στην αναγνώριση αυτή συντελεί και η συγκυρία της ελληνικής Επανάστασης, η οποία λειτουργεί ως πηγή έμπνευσης και το ποίημα την υπηρετεί, προβάλλοντας τους σκοπούς της και απευθύνεται στα αισθήματα φιλελληνισμού της Ευρώπης- στα ίδια αισθήματα απευθύνονται και οι μεταφράσεις στα αγγλικά, γαλλικά και ιταλικά που γίνονται την ίδια στιγμή. Αυτές οι υπηρεσίες είναι που θα καθιερώσουν, το 1864, όταν τα Επτάνησα θα ενωθούν με την Ελλάδα, το συγκεκριμένο έργο ως τον εθνικό ύμνο του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, ο οποίος μελωποιήθηκε από τον Νικόλαο Μάντζαρο και τον Σολωμό ως τον εθνικό ποιητή της Ελλάδας (Τικτοπούλου, 1999).

Συνάμα, ο «Ύμνος» θέτει τα όρια της ποιητικής του δημιουργού του και με τη γλώσσα του ανανεώνει τη λογοτεχνική παράδοση την οποία ο Σολωμός θα ολοκληρώσει στη συνέχεια του έργου του. Για τον ίδιο τον ποιητή το συγκεκριμένο έργο συνιστά καταφανή απόδειξη των υψηλών δυνατοτήτων της γλώσσας του λαού. Η δημόδης γλώσσα είναι το πιο κατάλληλο μέσο για την εξιστόρηση των κατορθωμάτων και την προβολή του αγώνα των Ελλήνων για την Ελευθερία, που είναι το κύριο θέμα της.

Διπλός είναι ο στόχος του «Ύμνου εις την Ελευθερία». Από τη μια πλευρά, ο Σολωμός αποβλέπει στην ενδυνάμωση του θάρρους και την νουθεσία προς τους επαναστατημένους Έλληνες, ενώ από την άλλη πλευρά στοχεύει στην απόδειξη της νομιμότητας και της ιερότητας του ελληνικού αγώνα στους ευρωπαίους φιλέλληνες, ώστε να μπορέσει να πετύχει την εξασφάλιση της συμπαράστασης. Μάλιστα, η πρόθεση του για μετάφραση του «Ύμνου», τον οδηγεί στην ανάληψη πρωτοβουλιών, προκειμένου να εντοπίσει όχι απλούς μεταφραστές αλλά μεταφραστές - ποιητές, όπως ο λόρδος Μπάιρον, ενώ είχε στείλει τον «Ύμνο» και στον Γκαίτε. Παρόλο που δεν επιτεύχθηκαν οι συγκεκριμένες φιλοδοξίες του, και ο Σολωμός δεν έμεινε ευχαριστημένος από τις δύο πρώτες μεταφράσεις, μια αγγλική και μια γαλλική, χάρη σε αυτές ο «Ύμνος» πέτυχε να προπαγανδίσει την Ελληνική Επανάσταση. Σήμερα, οι γνωστές μεταφράσεις ξεπερνούν τις 80, από τις οποίες η σύνθεση κάποιων έχει αφετηρία το θαυμασμό για το Σολωμό και το έργο του ή την τάση για διεθνοποίηση της Ελληνικής Επανάστασης, ενώ κάποιες άλλες είναι προϊόν του ενδιαφέροντος που δείχνουν οι ξένοι για την νεοελληνική λογοτεχνία. Στους μεταφραστές συγκαταλέγονται φιλέλληνες, λόγιοι, ιστορικοί, νομικοί, διπλωμάτες, ποιητές ή πανεπιστημιακοί κλασικών σπουδών (Τικτοπούλου, 1999).

3.3 Η Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας

Το 2017, με απόφαση των Υπουργείων Εσωτερικών, Εξωτερικών και Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων (ΦΕΚ Β' 1384/24/04/2017) ορίστηκε ως Παγκόσμια Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας η 9^η Φεβρουαρίου ημέρα μνήμης από το θάνατο του Διονυσίου Σολωμού (1957), του εθνικού μας ποιητή.

Σκοπός της θέσπισης της παγκόσμιας ημέρας υπήρξε η προσπάθεια να αναδειχθεί ο θεμελιώδης ρόλος που έπαιξε η ελληνική γλώσσα στο πέρασμα των αιώνων,

εδραιώνοντας τον ευρωπαϊκό και τον παγκόσμιο πολιτισμό. Η συμβολή της ελληνικής γλώσσας ξεκινάει ακόμη από την αρχαιότητα με την μεταβίβαση αξιόλογων επιστημονικών θεωριών, φιλοσοφικών θεωρήσεων και λογοτεχνικών έργων. Η ελληνική είναι η γλώσσα των σημαντικότερων κειμένων του Χριστιανισμού τα οποία διαδόθηκαν σε παγκόσμιο επίπεδο. Με το πέρασμα των αιώνων, ο ελληνικός πολιτισμός διαδόθηκε μέσα από την ελληνική γλώσσα μια από τις πιο παλιές ζωντανές γλώσσες παγκοσμίως (<https://www.sansimera.gr/worldays/452>).

Ο ίδιος ο Σολωμός στο έργο του «Διάλογος», που αφορά τη γλώσσα, προκρίνει την ανάγκη για χρήση στη λογοτεχνία μιας γλώσσας που θα είναι ταυτόσημη με τη γλώσσα του λαού. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει *«υποτάξου πρώτα στη γλώσσα του λαού και αν είσαι αρκετός, κυρίεψέ την»*. Με οδηγό τα επιχειρήματα του γαλλικού διαφωτισμού για την ανάγκη χρήσης των εθνικών γλωσσών, τόνισε ότι η κάθε λέξη έχει ιδιαίτερη θέση μέσα σε ένα ποιητικό έργο και δεν μπορεί να χαρακτηριστεί χυδαία (Δεμέτης, 2023).

Κατά τον εορτασμό της Παγκόσμιας Ημέρας Ελληνικής Γλώσσας, οργανώνονται εκδηλώσεις σε όλα τα εκπαιδευτικά ιδρύματα της Ελλάδας και του εξωτερικού που διαθέτουν τμήμα για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας ή τις ελληνικές σπουδές (<https://www.sansimera.gr/worldays/452>).

Η θέσπιση της Ημέρας Εορτασμού της Ελληνικής Γλώσσας εκτός από την δήλωση ότι η ελληνική γλώσσα έχει μια συνέχεια στο πέρασμα του χρόνου τονίζει και τη συνεισφορά της σε όλο τον κόσμο. Για αυτό και καθιερώθηκε ο ετήσιος εορτασμός της.

Η Ελληνική Γλώσσα εμφανίστηκε περίπου το 3000 π.Χ. και από τότε μέχρι σήμερα πέρασε μια περίοδος σχεδόν πέντε χιλιάδων χρόνων. Παρά τις αλλαγές που υπέστη με το πέρασμα των χρόνων διαθέτει μια συνέχεια. Πρόκειται για μια γλώσσα η οποία ήταν η πρώτη που κατόρθωσε να προχωρήσει στην κωδικοποίηση ανώτερων εννοιών και αξιών για ολόκληρο το δυτικό πολιτισμό. Η ελληνική γλώσσα δημιούργησε λέξεις, οι οποίες είναι μοναδικές, όπως η δημοκρατία, η φιλοσοφία, ο διάλογος και άλλες. Στην ελληνική είναι γραμμένα τα ιερά κείμενα της εκκλησίας που μεταδίδουν πανανθρώπινα μηνύματα, όπως η Αλήθεια, η Πίστη, η Αγάπη και η Ειρήνη.

Η Ελληνική Γλώσσα συνδέεται άρρηκτα με την ελληνική εθνική ταυτότητα, την ψυχή και το μυαλό των Ελλήνων. Πρόκειται για μια γλώσσα ποιητική που χάρισε στην Ελλάδα τα δύο Νομπέλ λογοτεχνίας με τον Ελύτη και το Σεφέρη. Είναι η γλώσσα του Σολωμού, ο οποίος συνέθεσε τον εθνικό ύμνο, και παρόλο που γνώριζε άριστα την ιταλική γλώσσα κατόρθωσε να γράψει έξοχα ποιητικά έργα στα ελληνικά. Ο εορτασμός της παγκόσμιας ημέρας Ελληνικής Γλώσσας την ημέρα που πέθανε στις 9 Φεβρουαρίου είναι περίτρανη απόδειξη της υψηλής αξίας του Σολωμού και της υποστήριξης της ελληνικής γλώσσας. Όπως λέει και ο ίδιος: *«Μήγαρις ἔχω ἄλλο στὸ νοῦ μου, πάρεξ ἐλευθερία καὶ γλῶσσα»*. Η γλώσσα των Ελλήνων που είναι αδιάκοπη και αδιάλειπτη πρέπει να διδάσκεται προκειμένου να διατηρηθεί και να διαδοθεί ο ελληνικός πολιτισμός. (<https://www.mfa.gr/epikairota/diloseis-omilies/menuma-uphupourgou-exoterikon-blase-me-aphorme-ton-eortasmo-gia-ten-pagkosmia-emera-ellenikes-glossas-phebrouariou-2021.html>).

3.4 Επιρροή της Ποίησης του Διονυσίου Σολωμού σε άλλους Ποιητές (Στ. Μαρτζώκης, Πολυλάς, Μάτεσις, Τυπάλδος, Τερτσέτης, Μαρκοράς, Καλβος, Βαλαωρίτης, Λασκαράτος, Μαβίλης, Ζαμπέλιος)

Ο Διονύσιος Σολωμός υπήρξε ο κεντρικός πυρήνας της Επτανησιακής Σχολής η επιρροή του στους σύγχρονους του ποιητές αλλά και στις μετέπειτα γενιές.

Πρόκειται για τους λεγόμενους σολωμικούς και μετασολωμικούς ποιητές. Οι σολωμικοί χρησιμοποίησαν την ποίηση του Σολωμού ως πρότυπο. Το ποιητικό έργο του είναι αφοσιωμένο στα σημαντικά θέματα τα οποία αποτέλεσαν αντικείμενο αναζήτησης για φιλοσόφους και ποιητές ανά τους αιώνες, ελευθερία, φύση, θρησκεία, θάνατος και έρωτας (Πυλαρινός, 2003). Στο έργο του, η Ελευθερία και η Θρησκεία θριαμβεύουν εναντίον της φύσης και του θανάτου αντίστοιχα. Ο Σολωμός πρώτος έδειξε το δρόμο για την αξιοποίηση της δημοτικής γλώσσας στον ποιητικό λόγο. Ακόμη, τα έργα του διαπνέονται από λυρισμό και εικόνες. Οι ποιητικές του συνθέσεις ανέθρεψαν πολλές γενιές Ελλήνων (Γαραντούδης, 2001).

Από τους διαδόχους του Σολωμού, ξεχωρίζει ο Ιάκωβος Πολυλάς (1825-1896) και ο πιο σημαντικός κριτικός της νέας ελληνικής. Ο Πολυλάς επηρεάστηκε παρά πολύ από

την επαφή του με το Σολωμό. Το 1859, προχώρησε στην έκδοση των Ευρισκομένων του Σολωμού, ενώ έκανε και μεταφράσεις στο Σαίξπηρ και τον Όμηρο.

Ο Αντώνιος Μάτεσης (1794-1875) είναι ένας ακόμη Ζακυνθινός που ήταν πολύ καλός φίλος του Σολωμού. Το πεζογράφημα του με τίτλο «*Βασιλικός*» είναι το πρώτο δράμα βασισμένο στο ρεαλισμό.

Αυτός όμως που θεωρητικά και πιο τυπικά συνέχισε το έργο του Σολωμού ήταν ο Ιούλιος Τυπάλδος (1814- 1883). Στο έργο του ανήκουν ποιήματα λυρικά και επικολυρικά, ενώ μετέφρασε ένα μεγάλο τμήμα του “*Gerusalemme Liberata*” του Tasso.

Ένας άλλος Ζακυνθινός που είχε ως πρότυπο το Σολωμό ήταν ο Γεώργιος Τερτσέτης (1800-1874), ο οποίος ακολουθούσε και τα δημοτικά τραγούδια. Έγραψε ποιητικά έργα με τίτλο «*το Φίλημα*», «*οι Γάμοι του Μεγάλου Αλεξάνδρου*», «*Κορίνα και Πίνδαρος*» κ.α.

Στους εκπροσώπους του Σολωμού συγκαταλέγεται και ο Γεράσιμος Μαρκοράς (1826-1911) από την Κεφαλλονιά. Το πιο γνωστό του ποίημα ήταν η επικολυρική σύνθεση με τίτλο «*ο Όρκος*».

Μια ομάδα ποιητών, κυρίως από την Κέρκυρα, κάνουν την εμφάνισή τους μετά το θάνατο του Σολωμού και ονομάζονται Μετασολωμικοί. Επηρεάζονται από τις απόψεις του Πολυλά και προχωρούν στην εφαρμογή ενός φιλόδοξου μεταφραστικού σχεδίου που έχει ως στόχο τον εμπλουτισμό της Επτανησιακής λογοτεχνίας με αποδόσεις στην νέα ελληνική των πιο βασικών έργων της αρχαιοελληνικής και της σύγχρονης ευρωπαϊκής λογοτεχνίας (Πυλαρινός, 2003). Στην ομάδα περιλαμβάνονται οι: Στυλιανός Χρυσομάλλης (1836-1918), Νίκος Κογεβίνας (1856-1897) και Γεώργιος Μαρτινέλης (1836-1896) .

Σημαντικός εκπρόσωπος της περιόδου αυτής θεωρείται ο ο Γεώργιος Καλοσγούρος (1826-1911), μεταφραστής ιταλικών ποιημάτων του Σολωμού και έργα από την κλασική και ιταλική λογοτεχνία. Παράλληλα, ασχολήθηκε με την κριτική αλλά όχι με τόσο μεγάλη επιτυχία όσο ο Πολυλάς.

Υπάρχει και μια ομάδα ποιητών σχεδόν σύγχρονων με το Σολωμό, οι οποίοι όμως δεν δέχθηκαν κάποια μορφή επιρροής του Σολωμού. Ένας πρώτος λογοτέχνης αυτής της

κατηγορίας είναι ο Ανδρέας Κάλβος, ο οποίος επηρεάστηκε από τον Ugo Foscolo, αφού διετέλεσε γραμματέας του. Ο Κάλβος έμεινε πιστός στον κλασικισμό. Τα έργα του έχουν ιδιότυπη γλώσσα και στιχουργία. Υπάρχει μια κοινή θεματική με το Σολωμό, λόγω της εποχής που αφορά την Ελληνική Επανάσταση και την επάνοδο της Ελευθερίας στην Ελλάδα.

Ένας άλλος τέτοιος λογοτέχνης ήταν ο Αριστοτέλης Βαλαωρίτης (1824-1879), ο οποίος ήταν το ενδιάμεσο στάδιο μεταξύ της Επτανησιακής και Αθηναϊκής σχολής. Ο συγκεκριμένος λογοτέχνης χρησιμοποίησε την ποίηση ως μέσο για την γνωριμία των αναγνωστών με τη νεοελληνική ιστορία (κατάκτηση από Ενετούς, Τούρκους, αγώνας κλεφτών, ελληνική επανάσταση). Χρησιμοποιεί και αυτός τη δημοτική γλώσσα και το δημοτικό τραγούδι ως πηγή. Γνωστά έργα του «*Η κυρά Φροσύνη*», «*ο Αθανάσιος Διάκος*», «*ο Αστροπόγιαννος*» και «*ο Φωτεινός*».

Τέλος, ο Ανδρέας Λασκαράτος (1856-1886), υπήρξε και αυτός σημαντικός λογοτέχνης εκτός της επίσημης επιρροής του Σολωμού. Έγραψε κυρίως σατιρικά και ποιητικά έργα στα οποία περιέγραψε τις συνήθειες της τοπικής κοινωνίας και είχε καινοτόμες για την εποχή του ιδέες για την κοινωνία (Vitti, 2016).

Ωστόσο, οφείλουμε να τονίσουμε ότι, όπως υποστηρίζει ο Γαραντούδης, (2009) και με βάση τη φιλολογική κριτική και τις μελέτες, ο Σολωμός δεν είναι δυνατόν να συγκριθεί με κανέναν άλλο επτανήσιο ποιητή της εποχής του ή της μετέπειτα εποχής, καθώς ο ίδιος υπερείχε ως προς την ποιότητα της ποιητικής του τέχνης όλων. Επομένως, δεν στάθηκε δυνατόν σε κανέναν πιστό φίλο, μαθητή και διάδοχο να τον φτάσει και να προχωρήσει στην αφομοίωση του εκφραστικού του διδάγματος. Όμως, θεωρείται γεγονός ότι κάποιας μορφής απόηχος από τη σολωμική έκφραση εντοπίζεται στα χαμηλότερης αξίας έργα των μαθητών και επιγόνων. Σύμφωνα με την κριτικοφιλογική παράδοση, υπάρχουν πολλές γλωσσικές ή φραστικές, μορφολογικές και θεματικές αποχρώσεις του σολωμικού τύπου ποιητικής γραφής στα έργα των άλλων επτανήσιων ποιητών.

Κεφάλαιο 4^ο: Η Διαπολιτισμική Απήχηση του Διονυσίου Σολωμού στο εξωτερικό

4.1 Ποίηση Διονυσίου Σολωμού ως ενωτικό στοιχείο του Απόδημου Ελληνισμού

Ο Διονύσιος Σολωμός είναι ο ποιητής της ελληνικής γλώσσας, την οποία είχε «μονάχη έργοια του». Ολόκληρη η ζωή του είναι αφιερωμένη στην μελέτη και προώθηση της ελληνικής γλώσσας. Πρόκειται για έναν εξέχοντα λογοτέχνη και δάσκαλο του Ελληνισμού. Το ποιητικό του έργο κατέχει τη θέση της συνειδήσης, το πάθος και την βάση για την ελληνική γλώσσα. Μιας γλώσσας ηλικίας 2.500 χρόνων.

Το λογοτεχνικό του έργο κρύβει μέσα του τη δύναμη της ζωντανής γλώσσας, της γλώσσας του λαού. Μια γλώσσα απλή, αγνή και συνδεδεμένη άρρηκτα με τη φύση.

Όπως λέει και ο ίδιος στο έργο του *«Ελεύθεροι Πολιορκημένοι»* *«Σκέψου βαθιά και σταθερά (μια φορά για πάντα) τη φύση της ιδέας πριν πραγματοποιήσεις το ποίημα. Εις αυτό θα ενσαρκωθεί το ουσιαστικότερο περιεχόμενο της αληθινής φύσης, η πατρίδα και η πίστις (...). Ο θεμελειώδης ρυθμός του ποιήματος ας είναι από την αρχή ως το τέλος το κοινό και το κύριο, ριζωμένα και ταυτισμένα με τη γλώσσα...»* (Χωρεάνθη, 2020).

Φιλοδοξία του Σολωμού είναι να λειτουργήσει ο ίδιος ως «συνολικός πολιτισμικός διαμεσολαβητής» της νεοελληνικής γλώσσας και λογοτεχνίας σε ολόκληρο τον κόσμο. Αυτός είναι ο στόχος του για αυτό και συνθέτει τον *«Ύμνο εις την Ελευθερίαν»*, που έχει ως πηγή έμπνευσης την ελληνική επανάσταση. Άλλωστε, το συγκεκριμένο έργο, πριν ακόμη γίνει γνωστό στην Ελλάδα, είχε μεταφραστεί στα γαλλικά, το 1824, και παρουσιάστηκε τμήμα στο έργο του Claude Fauriel *«Δημοτικά Τραγούδια της Σύγχρονης Ελλάδας»* είναι περίτρανη απόδειξη της παραπάνω επιδίωξης του Σολωμού (Κάσσο, 2021).

Ο ορισμός της Παγκόσμιας Ημέρας Ελληνικής Γλώσσας την ημέρα του θανάτου του ποιητή στις 9 Φεβρουαρίου συνιστά μια κίνηση η οποία ενώνει τους Έλληνες απανταχού της γης. Η ιδέα για τη θέσπιση της συγκεκριμένης ημέρας μάλιστα προήλθε από την Ομοσπονδία Ελληνικών Κοινοτήτων και Αδελφοτήτων Ιταλίας. Ακολούθησαν οι Ελληνικές Κοινότητες της Αυστραλίας και σταδιακά όλη η ομογένεια. Κάνοντας το

όραμα του Σολωμού πραγματικότητα, καθώς ένωσε τον Ελληνισμό στον αγώνα για τη διάδοση της ελληνικής γλώσσας και του πολιτισμού.

Έτσι, κάθε χρόνο η ελληνική γλώσσα γίνεται αντικείμενο εκδηλώσεων για τους Έλληνες όλου του κόσμου ενώνοντας τους και προβάλλοντας τη γλώσσα των Ελλήνων σε ολόκληρο τον κόσμο. Τη γλώσσα που αποτυπώνει το στίγμα της Ελλάδας σε παγκόσμιο επίπεδο και υπενθυμίζει το νόημα που έδωσε στις οικουμενικές αξίες του σύγχρονου κόσμου.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της συμβολής του Σολωμού στο συνεκτικό δεσμό των ομογενών αποτέλεσε, το Φεβρουάριο του 2021, η δράση που οργάνωσε η ομάδα των «Παραμυθιάδων» με αφορμή τον εορτασμό της Παγκόσμιας Ημέρας Ελληνικής Γλώσσας. Η δράση περιελάμβανε τη δημιουργία ενός βίντεο στο οποίο ισότιμος αριθμός Ελλήνων από διάφορα μέρη του κόσμου απήγγειλαν τα 158 τετράστιχα του «Ύμνου εις την Ελευθερίαν» με μουσική επένδυση από τη μελοποίηση του Νικ. Μαντζάρου¹.

(<https://www.orthodoxianewsagency.gr/%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%B3%CE%AD%CE%BD%CE%B5%CE%B9%CE%B1/ellines-apo-olon-kosmo-apaggelounton-ymnon-eis-tin-eleytheria/?amp=1>).

Από τη χρονιά θέσπισης της η Παγκόσμια Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας, την ημέρα θανάτου του Σολωμού και κάθε χρόνο διοργανώνονται από όλους τους Έλληνες στην Ελλάδα και τον κόσμο ομιλίες, ημερίδες, σεμινάρια και μια σειρά από δράσεις. Φορείς που αναλαμβάνουν την οργάνωση αυτή είναι, το υπουργείο Εξωτερικών μέσω της γενικής γραμματείας Αποδήμου Ελληνισμού, οι ελληνικές διπλωματικές αρχές, οι ομογενειακές οργανώσεις, το Οικουμενικό Πατριαρχείο, τα πρεσβυγενή Πατριαρχεία και Αρχιεπισκοπές ανά τον κόσμο, τα οποία στέκονται αρωγοί και στη λειτουργία σχολείων και τμημάτων εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας στις διάφορες χώρες (<https://www.orthodoxianewsagency.gr/epikairotita/o-apantaxou-ellinismos-timise-tin-glossa-pou-diadidei-to-pananthropino-minyma-tis-alitheias/>).

¹ Το βίντεο είναι διαθέσιμο στον παρακάτω σύνδεσμο: <https://youtu.be/wwhxPLdQKwc>.

4.2 Τιμητικές Εκδηλώσεις σε διάφορες χώρες του Κόσμου

Κατά καιρούς, και με αφορμή κυρίως την Παγκόσμια Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας, που γιορτάζεται κάθε χρόνο στις 9 Φεβρουαρίου ή και ανεξάρτητα έχουν οργανωθεί τιμητικές εκδηλώσεις για το Διόνυσο Σολωμό από τους Έλληνες σε χώρες όπου υπάρχει ομογένεια.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα αναφέρονται παρακάτω:

Το 2007 με αφορμή τη συμπλήρωση 150 χρόνων από το θάνατο του Διονυσίου Σολωμού, οι Έλληνες του Johannesburg υπό την οργανωτική ευθύνη της Ιεράς Μητρόπολης Νοτίου Αφρικής διοργάνωσαν μια τιμητικές εκδηλώσεις για τον εθνικό ποιητή της Ελλάδας. Σε μία από αυτές παιδιά Ελλήνων και Φιλελλήνων που ζουν στη συγκεκριμένη πόλη παρουσίασαν ζωγραφίες εμπνευσμένες από το έργο του και τραγούδησαν ως χορωδία μελοποιημένα ποιήματά του².

(<http://www.iskiosiskiou.com/2009/02/dionysios-solomos-by-children.html>)

Το 2012, πληροφορούμαστε για τα μαθητικά βραβεία «Διονύσιος Σολωμός» στο Σίδνεϊ τα οποία απονεμήθηκαν στο πλαίσιο του 30ού Ελληνικού Φεστιβάλ. Η καθιέρωση των συγκεκριμένων βραβείων έλαβε χώρα σχεδόν τρεις δεκαετίες πριν και η απονομή τους αφορά μαθητές και μαθήτριες, οι οποίοι ήρθαν πρώτοι στα μαθήματα των Νέων και Αρχαίων Ελληνικών στις εξετάσεις για το απολυτήριο του Γυμνασίου στην περιοχή της Πολιτείας της Ν. Ουαλίας (Καλλός, 2012).

Το 2018, στο Πανεπιστήμιο Βίλνιους της Λιθουανίας, με τη βοήθεια της πρεσβείας και της ελληνικής κοινότητας οργανώθηκε εκδήλωση για την ελληνική γλώσσα. Σε αυτήν διαβάστηκαν έργα του Ομήρου, Σοφοκλή, Παπαδιαμάντη, Σεφέρη, Ελύτη, Νικηφόρου Βρεττάκου, Βιτσέντζου Κορνάρου, και τμήματα του «Ύμνου εις της Ελευθερίαν» του Διονυσίου Σολωμού. Με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας, εκείνη τη χρονιά, η Λιθουανία αποφάσισε να διοργανώσει τη συγκεκριμένη εκδήλωση με καλεσμένους αξιωματούχους και πρέσβεις από ευρωπαϊκές, αμερικανικές και ασιατικές χώρες.

² Ένα παράδειγμα μπορεί να παρακολουθήσει κάποιος στη σολωμική «Ξανθούλα» στον παρακάτω σύνδεσμο: <https://youtu.be/RjWZPsiXrSY>.

Να σημειωθεί ότι η ελληνική κοινότητα της Λιθουανίας έχει έναν αριθμό 170 μελών και εκεί λειτουργεί σχολείο για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας (<https://www.pontosnews.gr/408971/omogeneia/i-elliniki-glossa-antichise-stin-kardi/>).

Το 2018, με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας, η ελληνική πρεσβεία στη Γαλλία προχώρησε στη διοργάνωση εκδήλωσης για τη σημασία της ελληνικής γλώσσας με διακεκριμένους ομιλητές τον ομότιμο καθηγητή γενικής γλωσσολογίας του Πανεπιστημίου της Σορβόνης και αντιπρόεδρο της Διεθνούς Εταιρείας Λειτουργικής Γλωσσολογίας (SILF) κ. Χρήστο Κλαίρη και τη συγγραφέα και δημοσιογράφο κ. Κατερίνα Δασκαλάκη. Οι ομιλητές τόνισαν το ρόλο του Διονυσίου Σολωμού στην διάδοση της ελληνικής γλώσσας στον κόσμο.

(<https://www.media.gov.gr/parisi-ekdilosi-gia-tin-pagkosmia-imera-ellinikis-glossas/>)

Το 2021, το 64^ο Φεστιβάλ Φιλίππων Καβάλας ήταν αφιερωμένο στον Διονύσιο Σολωμό στο πλαίσιο αυτό διοργανώθηκε εκδήλωση όπου σε θεατρική παράσταση σκηνοθετημένη από την Laura Tesman και τη καλλιτεχνική ομάδα Spleen η οποία περιείχε ζωντανές μαρτυρίες από Έλληνες μετανάστες και ομογενείς που κατοικούν στη Νέα Υόρκη (<https://www.ertnews.gr/omogeneia/festival-filippon-omogeneis-apo-ti-nea-yorki-diavazoy-n-dionysio-solomo/?amp>).

Το 2021 η Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού και Δημόσιας Διπλωματίας του Υπουργείου Εξωτερικών, στο πλαίσιο του εορτασμού της 25^{ης} Μαρτίου οργάνωσε διαδικτυακή συναυλία αφιερωμένη στο έργο «*Υμνος εις την Ελευθερίαν*» σε μουσική επένδυση του Νικόλαου Χαλικιόπουλου-Μάντζαρου. Δίνοντας τη δυνατότητα σε όλους τους Έλληνες και τους φιλέλληνες ανά τον κόσμο να παρακολουθήσουν τη συναυλία -από όπου κι αν βρίσκονται- και στους μη γνωρίζοντες την ελληνική γλώσσα να κάνουν χρήση αγγλικών υποτίτλων. Ενώ, παράλληλα εμβληματικά εικαστικά έργα ζωγραφικής πλαισίωσαν το βίντεο της μετάδοσης (<https://ekkairo.org/2021/03/23/o-imnos-eis-tin-eleftherian-tou-dionisiou-solomou-se-mia-spania-ekdoxi-apo-to-megaro-mousikis-athinon/>).

Το 2021 με αφορμή τη συμπλήρωση 200 χρόνων από την Ελληνική Επανάσταση του 1821 μια θεατρική ομάδα της Ενορίας-Κοινότητας της Γεννήσεως του Χριστού στο

Port Adelaide της Αυστραλίας ανέβασε τη θεατρική παράσταση «Οι Μεσολογγίτισσες», η οποία ήταν εμπνευσμένη από το έργο του Σολωμού «Η γυναίκα της Ζάκυθος»

(<https://www.orthodoxianewsagency.gr/%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%B3%CE%AD%CE%BD%CE%B5%CE%B9%CE%B1/oi-mesologgitisses/>).

Το 2021 η Μεσσηνιακή Αμφικτυονία, που φέρνει σε επαφή τους καταγόμενους από τη Μεσσήνη σε όλο τον κόσμο, προκειμένου να τιμήσει τα 200 χρόνια από την Ελληνική Επανάσταση διοργάνωσε διαδικτυακές εκδηλώσεις μεταξύ των οποίων διάλεξη με θέμα: «Διονύσιος Σολωμός: Ελευθερία και Γλώσσα», εισηγητής της διάλεξης ήταν ο Ομότιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Φλίντερς Νοτίου Αυστραλίας, Μιχαήλ Τσιανίκας. Στη διάλεξη ο ομιλητής πραγματεύτηκε τη σημασία της γλώσσας και της ελευθερίας στο έργο του Σολωμού αλλά και τις φιλοσοφικές και αισθητικές δοξασίες του ποιητή για τη γλώσσα με αναφορά στο έργο «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι» (<https://www.ertnews.gr/1821/dionysios-solomos-eleytheria-kai-glossa-diadiktyaki-dialexi-apo-ti-messiniaki-amfiktyonia/>).

Τον Μάιο του 2021 στην Μπολόνια της Ιταλίας, δύο κήποι πήραν τα ονόματα του Διονυσίου Σολωμού και του Γιώργου Σεφέρη. Συγκεκριμένα, στην περιοχή Σαν Ντονάτο – Σαν Βιτάλε σε ειδική τελετή με καλεσμένο μεταξύ άλλων τον Γενικό Γραμματέα Απόδημου Ελληνισμού της Ελλάδας, Γ. Χρυσουλάκη. Στόχος της κίνησης αυτής ήταν να συνδέονται και να συναντώνται νοητά στο εξής η Ελλάδα και η Ιταλία (<https://www.newsbreak.gr/kosmos/205265/kipoys-mpolonia-onoma-solomoy-seferi/>).

Στις 9 Φεβρουαρίου του 2021 η Ι. Μ. Ζάμπιας, με την ευκαιρία της συμπληρώσεως 200 ετών από την Επανάσταση του 1821, σε συνεργασία με το Γενικό Προξενείο της Ελλάδος στη Λουσάκα και τις Ελληνικών κοινοτήτων Λουσάκας και Copperbelt έχει προγραμματίσει μια σειρά δραστηριοτήτων για τον εορτασμό της εθνικής μας ανεξαρτησίας και της γέννησης του Ελληνικού Κράτους. Λόγω της υγειονομικής κρίσης, εξ' αιτίας του covid-19, οι εκδηλώσεις πραγματοποιήθηκαν υπό τους υγειονομικούς περιορισμούς που είχαν τεθεί από τις Αρχές της Χώρας. Την Τρίτη 9 Φεβρουαρίου -ημέρα αφιερωμένη στην Ελληνική γλώσσα- ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ζάμπιας Ιωάννης τέλεσε στο Παρεκκλήσιο της Ιεράς Μητροπόλεως Θεία Λειτουργία και αρχιερατικό μνημόσυνο παρουσία των αρχών της ελληνικής Παροικίας. Ακολούθησε κατάθεση στεφάνων στην προτομή του «Ποιητή της

Ελευθερίας» στον προαύλιο χώρο της Επισκοπής που είχε προσωρινώς τοποθετηθεί. Φόρο τιμής απέδωσαν ο Γενικός Προξένος της Ελλάδος στη Λουσακα κ. Μιχαήλ Κρουπνικ, ο Γενικός Πρόξενος της Κύπριακής Δημοκρατίας στη Λουσακά, κ. Χρήστος Σπαιρον, ο Πρόεδρος της Ελληνικής Κοινότητας κ. Γιώργος Λιακοπουλος και η μικρή Αιμιλία Μαρκατου από το Ελληνικό σχολείο της Λουσακα.

Στο μήνυμα του ο Μητροπολίτης Ιωάννης τόνισε, μεταξύ άλλων, τα εξής: *«Σήμερα ημέρα μνήμης τού Εθνικού μας ποιητή Διονύσιου Σολωμού ο απανταχού Ελληνισμός εορτάζει με υπερηφάνεια για τέταρτη χρονιά την Παγκόσμια Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας. Ο Σολωμός δεν ήταν απλώς ένας Μεγάλος Ποιητής. Έθεσε τη λύρα του στην υπηρεσία της ελληνικής επανάστασης, καθιστώντας τον αγώνα των προγόνων μας σύμβολο των πανανθρώπινων ιδανικών της ελευθερίας και της εθνικής ανεξαρτησίας.*

Ο «Ύμνος εις την Ελευθερία» υιοθετήθηκε ως ο εθνικός ύμνος του νεοσύστατου Ελληνικού Κράτους, αποτελεί δε έκτοτε διαχρονικό στοιχείο της εθνικής μας ταυτότητας και συνδέει τους Έλληνες όπου γης. Ενέπνευσε και αποτέλεσε το σημείο αναφοράς και πίστης στον αγώνα του Νέλσον Μαντέλα κατά τις δύσκολες ώρες του apartheid) και κατά την περίοδο της φυλάκισης του στο Ρόμπεν Άιλαντ.

Στα 59 χρόνια της ζωής του, ο Σολωμός σημάδεψε με το μεγαλείο του ποιητικού του έργου την ιστορία του ελληνικού πνεύματος και της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς.

Το πνευματικό του έργο συνεχίζει να εμπνέει τους απανταχού Έλληνες -όσο λίγοι- με την ίδια δύναμη, όπως πριν από δύο αιώνες από εκεί, από το λόφο του Στράνη, όταν έγραφε το Μεγάλο Τραγούδι. Μάλιστα, τη σημερινή παγκόσμια ημέρα για την ελληνική γλώσσα δεν πρέπει να ξεχνάμε τα λόγια του Σολωμού -που αναγράφονται και στο κενотаφιο- "μήγαρις έχω άλλο στο νου μου πάρεξ ελευθερία και γλώσσα;». Αυτόν λοιπόν σήμερα θυμηθήκαμε εδώ στη Ζάμπια, τον Μεγάλο Άνδρα του Έθνους που φρόντισε να δώσει σάρκα και οστά στην ιδέα του "Κλείσε μες στην ψυχή σου βαθιά την Ελλάδα και θα νιώσεις κάθε είδους μεγαλείο"».

https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02Yc4nMxpR6DQyoKwu7h67zU4oCnSzeVpML79moZEWivrm4GmFWoGC1WyYLZZXNfQ8l&id=391805074291380).

Το 2022 η γνωστή ανά τον κόσμο Γαλλίδα ηθοποιός Φανί Αρντάν, απήγγειλε ποιήματα για την Ελλάδα στο αμφιθέατρο Ρισελιέ, του Πανεπιστημίου της Σορβόνης. Η

εκδήλωση έλαβε χώρα στο πλαίσιο του εορτασμού για την επέτειο των 200 χρόνων από την Ελληνική Επανάσταση με διοργανωτές το Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού (ΕΙΠ) και το τμήμα Ελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου της Σορβόνης (<https://gr.euronews.com/2022/01/15/fanny-ardant-greece>).

Το 2023 η Ιερά Μητρόπολη Ζάμπιας σε συνδιοργάνωση με το Επίτιμο Γενικό Προξενείο της Ελλάδας στη Λουσάκα γιόρτασε με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας (9 Φεβρουαρίου) τη μνήμη του Εθνικού Ποιητή της Ελλάδας Διονύσιου Σολωμού. Στο πλαίσιο των εκδηλώσεων, τις οποίες είχε υπό την αιγίδα του ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας και πάσης Αφρικής Θεόδωρος Β', έλαβε χώρα αρχιερατική Θεία Λειτουργία στο παρεκκλήσι της Μητρόπολης στην Λουσάκα της Ζάμπια, κατά την οποία τελέστηκε επιμνημόσυνη δέηση για τον Εθνικό Ποιητή της Ελλάδας με τις προξενικές και κοινοτικές αρχές από Ελλάδα και Κύπρο να καταθέτουν στεφάνια στον ανδριάντα του Διονύσιου Σολωμού στον περίβολο της Μητροπολιτικής κατοικίας. Η συγκεκριμένη προτομή είναι η μοναδική σε ολόκληρη την Αφρική και είναι αντίγραφο της πρωτότυπης προτομής η οποία βρίσκεται στον κήπο των Ηρώων στο Μεσολόγγι (<https://www.amna.gr/macedonia/article/706836/-Ekdiloseis-sti-Mitropoli-Zampias-gia-ton-Ethniko-Poiiti-Dionusio-Solomo-kai-tin-Pagkosmia-Imera-Ellinikis-Glossas->).

Στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε ημερίδα με θέμα: «*Η Ελληνική Γλώσσα ως εργαλείο εξάπλωσης του Ελληνικού και Χριστιανικού Πολιτισμού στην Αφρική*». Στο πλαίσιο της ημερίδας αναγνώστηκε επίσημο μήνυμα της Α.Θ.Μ. του Πάπα και Πατριάρχου Αλεξανδρείας και πάσης Αφρικής κ.κ. Θεοδώρου του Β', στο οποίο μεταξύ των άλλων τονίζονταν τα εξής:

«Ἡ σχέση τῆς Ἀφρικῆς μετὴν Ἑλληνικῇ γλῶσσᾳ εἶναι, μᾶλλον, αὐτονόητη ἂν ἀναλογισεῖ κανεὶς ὅτι ἡ Ἀλεξάνδρεια «δάνεισε» τὸ ὄνομά της στὴ μορφή ἐκείνη τῆς γλῶσσας ποὺ ὀνομάστηκε «Ἀλεξανδρινὴ Κοινὴ» καὶ κυριάρχησε γιὰ πολλοὺς αἰῶνες στὴ λεκάνη τῆς Μεσογείου καὶ ὄχι μόνον, ὡς ἡ διεθνὴς γλῶσσα τῆς ἐποχῆς, χάρις στὸν Μ. Ἀλέξανδρο καὶ τοὺς ἐπιγόνους του. Εἶναι ἡ γλῶσσα στὴν ὁποία μεταφράστηκαν ἀπὸ τοὺς Ἑβδομήκοντα τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ ἀρχέτυπα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Εἶναι ἡ γλῶσσα στὴν ὁποία γράφτηκαν τὰ ἱερὰ κείμενα τῆς Καινῆς Διαθήκης καί, ἀσφαλῶς, στὴν ὁποίαν ὁ ἰδρυτὴς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξανδρείας Ἀπόστολος καὶ Εὐαγγελιστὴς Μάρκος συνέγραψε τὸ Εὐαγγέλιό του. Εἶναι ἡ γλῶσσα στὴν ὁποίαν οἱ Ἀπόστολοι διέδωσαν τὸ εὐαγγελικὸ

μήνυμα και σαγήνευσαν την Οίκουμένη. Είναι ή γλώσσα στην όποιαν έθεολόγησαν οί μεγάλοι Πατέρες της Έκκλησίας μας Αθανάσιος και Κύριλλος Αρχιεπίσκοποι Αλεξανδρείας και όλοι οί μεγάλοι Πατέρες της Ανατολής...

Σε τελική ανάλυση, είναι, ή γλώσσα ή όποία κατέστη τὸ ὄχημα για γίνει κατανοητὴ ή ἀλήθεια τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ή όποία ἐλευθερώνει τὸν ἄνθρωπο, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς λέγει: «γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν καὶ ή ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς», (Ιω. 8, 32). Ἡ για νὰ θυμηθοῦμε τὸν Ἐθνικό μας ποιητὴ Δ. Σολωμό, ὁ όποῖος θὰ πεῖ: « Μήγαρις ἔχω ἄλλο στὸ νοῦ μου πάρεξ Ἐλευθερία καὶ Γλῶσσα», διακηρύσσοντας, κατ' οὐσίαν, τὴν ὁμοτιμία τῶν δύο αὐτῶν μεγεθῶν, τῆς ἀνυπερβλήτης Ἑλληνικῆς γλώσσας ἀπὸ τὴ μία πλευρά, ὡς φορέα τῆς ἀληθείας, καὶ τῆς θεόδοτης ἐλευθερίας ἀπὸ τὴν ἄλλη.

Με ὄχημα καὶ ἐργαλεῖο, λοιπόν, αὐτὴν τὴ μοναδικὴ γλῶσσα, χωρὶς ὡστόσο νὰ παραγνωρίζονται οί τοπικὲς γλῶσσες καὶ διάλεκτοι, οί σύγχρονοι ἱεραπόστολοι τοῦ Πατριαρχείου Αλεξανδρείας προσπαθοῦν νὰ μεταφέρουν τὸ εὐαγγελικὸ μήνυμα στὰ μήκη καὶ τὰ πλάτη τῆς Ἀφρικανικῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ νὰ διαδώσουν τὸν Ἑλληνικὸ πολιτισμό, καθὼς ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν ἀποτελεῖ μέγεθος στενὰ ἐθνικό, ἀλλὰ πρόκειται για ἕνα πολιτισμικὸ καὶ παιδευτικὸ ἰδεῶδες, ποὺ διαποτίζει ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ἔχει διαστάσεις ὑπερεθνικὲς καὶ ὑπερτοπικὲς. Προφανῶς, ὁ Ἑλληνισμὸς χωρὶς τὴ γλῶσσα του δὲν ὑφίσταται καὶ γι' αὐτὸ με κόπους πολλοὺς καὶ θυσιῆς τὸ Πατριαρχεῖο Αλεξανδρείας, συνεχιστῆς καὶ θεματοφύλακας τῶν δικαίων τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὴν Ἀφρική, προσπαθεῖ με κάθε τρόπο καὶ μέσο νὰ κρατήσῃ ἄσβεστη τὴ θρυαλίδα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας σ' ὁλόκληρη τὴ δικαιοδοσία του».

https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid0336R3dZbdAE5NbEU3duhwESnU2Fo5aGLrJsYbSGHcKYuiECUC9JjryG9VWiKasihel&id=100063521921459

Το ἀκόλουθο, ἐπίσης, μήνυμα ἀπέστειλε ο Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, κ. Κυριάκος Μητσοτάκης:

«Με μεγάλη χαρά συμμετέχω και εγώ στον διπλό εορτασμό της Παγκόσμιας Ημέρας Ἑλληνικῆς Γλώσσας και της επετείου του θανάτου του Ἐθνικού μας Ποιητῆ. Χαρά, που γίνεται μεγαλύτερη καθώς απευθύνομαι σε εσάς: τους πρεσβευτές τῆς Ἱστορίας μας, του Πολιτισμοῦ και τῆς Ὁρθοδοξίας στη Ζάμπια και τὴν Ἀφρική.

Τα χιλιάδες χιλιόμετρα που μας χωρίζουν, τα καταργεί αυτός ο μοναδικός δεσμός της γλώσσας. Η ζωντανή γέφυρα του Ελληνισμού σε κάθε γωνία του κόσμου. Αλλά και μία πηγή που διαρκώς ανατροφοδοτεί και αναζωογονεί τις αξίες μας. Γι' αυτό και δεν πρέπει να αφήσουμε να στερέψει ποτέ, καθώς ταυτίζεται με τον εθνικό κορμό.

Ο Διονύσιος Σολωμός, άλλωστε, το διατύπωσε πρώτος και με τον καλύτερο τρόπο: «Μήγαρις έχω άλλο στο νου, πάρεξ Ελευθερία και Γλώσσα». Για να προσθέσει: «Και έπειτα αγκαλιασμένες και οι δυο. Διότι είναι όμοιοι και οι δύο». Συνεπώς, η Ημερίδα που διοργανώνετε είναι και επίκαιρη και εύστοχη».

Σύντομο, επίσης χαιρετισμό προς τους συμμετέχοντες απηύθυνε ο Γενικός Πρόξενος της Ελλάδος στη Λουσάκα κ. Μιχαήλ Κρούπνικ, ο Γενικός Πρόξενος της Κύπρου στη Λουσάκα κ. Χρήστος Σπάιρον, ο Πρόεδρος της Ελληνικής Κοινότητας στη Λουσάκα κ. Γιώργος Διακόπουλος, ο Γενικός Γραμματέας Αποδήμου Ελληνισμού και Δημόσιας Διπλωματίας κ. Γιάννης Χρυσουλάκης, ο Συντονιστής Εκπαίδευσης Υποσαχάριας Αφρικής δρ. Γιώργος Βλάχος, καθώς και ο Πρόεδρος του Τμήματος Λογοτεχνίας και Γλωσσών του Πανεπιστημίου της Ζάμπιας Καθηγητής Φιλοσοφίας Cheela Chilala, ο οποίος έκανε και την πολύ σημαντική ανακοίνωση σχετικά με την ίδρυση και λειτουργία Έδρας Ελληνικών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο, με την συνεργασία της Ιεράς Μητρόπολης Ζάμπιας και άλλους ελληνικούς φορείς. Εν τέλει, ο διάκονος της Ιεράς Μητροπόλεως π. Πρόδρομος (με καταγωγή από το Κονγκό) παρουσίασε μια υψηλού επιπέδου επιστημονική εισήγηση με θέμα την επίδραση της Ελληνικής Γλώσσας στην Αφρική, σε άπταιστα ελληνικά, καθώς τυγχάνει ελληνομαθής.

Στη συνέχεια του προγράμματος, νέες και νέοι της παροικίας της Ιεράς Μητροπόλεως Ζάμπιας απήγγειλαν τον Εθνικό Ύμνο σε διάφορες γλώσσες (Ελληνικά, Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ιταλικά, Ρωσικά) και για πρώτη φορά έγινε απαγγελία και σε ντόπιες αφρικανικές τοπικές γλώσσες (Σουαχίλι, Μπέμπα και Νιάντζα).

Η εκδήλωση έκλεισε με την ομιλία του Μητροπολίτη Ζάμπιας Ιωάννης, της οποίας μερικά χαρακτηριστικά αποσπάσματα παρατίθενται: «*Η Ελληνική γλώσσα υπήρξε η «σωσίβια λέμβος» που διέσωσε και διέδωσε στο διάβα των αιώνων την έννοια της Δημοκρατίας και τα Ευαγγελικά διδάγματα της Ορθόδοξης Χριστιανοσύνης. Ειδικά, για το παλαίφατο Πατριαρχείο Αλεξανδρείας και Πάσης Αφρικής περιποιεί τιμή που υπήρξε η πρώτη «μήτρα» για την γένεση των Ευαγγελικών κειμένων για πρώτη φορά στα ελληνικά με τη συνδρομή Εβραίων Αλεξανδρινών. Δεν πρέπει να λησμονούμε τη σημασία*

που έχει για την Ελλάδα αλλά και για όλο τον Κόσμο η εμβληματική προσωπικότητα του Εθνικού Ποιητή, ο οποίος δεν έγραψε απλώς τον Εθνικό Ύμνο, αλλά υπήρξε και ο πρώτος που καλλιέργησε συστηματικά τη δημοτική γλώσσα και άνοιξε το δρόμο για τη χρησιμοποίησή της στη λογοτεχνία. Σήμερα, τιμάται η παγκόσμια ημέρα της Ελληνικής Γλώσσας, και είναι «παγκόσμια» όχι με την έννοια της τυπικής παγκόσμιας αναγνώρισης της σε διακρατικό επίπεδο, αλλά πολύ περισσότερο με την έννοια της οικουμενικής σημασίας της ως μέσου επικοινωνίας του Ελληνικού Πολιτισμού και των θεμελίων των σύγχρονων δημοκρατικών κοινωνιών. Είναι λοιπόν χρέος όλων εμάς των Ελλήνων εντός και εκτός Ελλάδας να διατηρήσουμε αναμμένη τη φλόγα και τη ζωντάνια τη γλώσσα των γλωσσών, την Ελληνική Γλώσσα που έδωσε πνοή και νόημα σε κάθε μεγάλο βήμα της Ανθρώπινης Διανόησης».

Η όλη εκδήλωση ολοκληρώθηκε σε κλίμα ενθουσιασμού και ιδιαίτερης συναισθηματικής φόρτισης με την μπάντα της Προεδρικής Φρουράς της Δημοκρατίας της Ζάμπιας να παιανίζει τον Εθνικό Ύμνο της Ελλάδας. Ακολούθησε μουσική εκδήλωση με ποικίλο περιεχόμενο.

Μετά το τέλος της ημερίδας, οι συμμετέχοντες έλαβαν σε έντυπη και ψηφιακή μορφή ένα μέρος από το έργο του Εθνικού μας Ποιητή Δ. Σολωμού.

Το βράδυ της ίδιας ημέρας θα προβλήθηκε το κινηματογραφικό ντοκιμαντέρ «Ο Ύμνος εις την Ελευθερία» του σκηνοθέτη Τώνη Λυκουρέση και παραγωγή ΕΡΤ και στις 9 Φεβρουαρίου προβλήθηκε η ταινία «Καναρινί Ποδήλατο» του Δημητρίου Σταύρακα.

4.3 Διαπολιτισμική Εκπαίδευση και Διονύσιος Σολωμός

4.3.1 Λογοτεχνία και διαπολιτισμική εκπαίδευση

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση περιλαμβάνει ως κύρια συστατικά παιδαγωγικές πρακτικές, οι οποίες σχετίζονται με την αναγκαιότητα που προέκυψε για τα κράτη και αφορά την ένταξη ολοκλήρου του πληθυσμού στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας τους. Στην ουσία, είναι μια παιδαγωγική συνάντηση με κύρια στοιχεία αυτά της ετερότητας και της αλληλεπίδρασης ποικίλων πολιτισμών και ταυτοτήτων. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση είναι μια εξέλιξη, η οποία συνιστά αποτέλεσμα της

σύγχρονης πραγματικότητας των μετακινήσεων και έχει ανάγκη μια νέα κατεύθυνση μακριά από την αφομοιωτική προσέγγιση του παρελθόντος (Γκοβαρής, 2004)

Ο ρόλος του σύγχρονου εκπαιδευτικού θεωρείται κομβικός και η λογοτεχνία είναι ένα χρήσιμο εργαλείο για την προσέγγιση του συγκεκριμένου φαινομένου. Η λογοτεχνία που ανέκαθεν συνιστούσε σημαντικό μέσο για την ηθική, εθνική και αισθητική διαπαιδαγώγηση των παιδιών. Στη σημερινή εποχή μπορεί λοιπόν να συμβάλλει στην καλλιέργεια της διαπολιτισμικότητας (Αγγελίδης & Πανάου, 2013).

Η λογοτεχνία ανοίγει δρόμους στη φαντασία και στην εξερεύνηση του κοινωνικού, πολιτισμικού και συναισθηματικού κόσμου του αναγνώστη. Καθοριστικός είναι ο ρόλος της λογοτεχνίας ως αντικείμενο διδασκαλίας στην ανάπτυξη του παιδιού στο σύνολό της. Ειδικότερα, με την επαφή με τη λογοτεχνία κατά τη διδασκαλία το παιδί γνωρίζει τον εαυτό του, ωριμάζει ψυχικά και πνευματικά, δείχνει κοινωνική ενσυναίσθηση, εμπλουτίζει το λεξιλόγιό του, καλλιεργεί τη φαντασία και προωθεί την κριτική ικανότητα (Αναγνωστοπούλου, 2002). Άλλωστε, είναι γενικά αποδεκτό ότι κάθε λογοτεχνικό κείμενο βρίσκεται σε συνεχή αλληλεπίδραση με το κοινωνικό και ιστορικό περιβάλλον που επικρατεί τη στιγμή που γράφεται και με όλο το ιδεολογικό και αξιακό πλαίσιο που το συνοδεύει (Τζούμα, 1991).

Επομένως, είναι σαφές ότι η λογοτεχνία διαθέτει και μια διαπολιτισμική διάσταση (Jenkins, & Austin, 1987). Η ανάγνωση ή η ακρόαση διαφορετικών πολιτισμικών στοιχείων τα παιδιά συνειδητοποιούν κατά τη μάθηση ότι οι άνθρωποι ανεξαρτήτως χρώματος, πολιτισμού ή εθνότητας οι άνθρωποι αισθάνονται το ίδιο, αγαπούν, θλίβονται και αντιλαμβάνονται τη σημασία της αυταξίας, της δικαιοσύνης και της ευγένειας (Dowd, 1992).

Η καλή ως προς την ποιότητα λογοτεχνία παρέχει σημαντικά οφέλη για μια εθνική ομάδα. Όταν τα παιδιά διαβάζουν ιστορίες που σχετίζονται με τον δικό τους πολιτισμό, μπορούν να συνδέσουν τις εμπειρίες που μοιάζουν με τις δικές τους, ταυτίζονται με τους ήρωες, εντοπίζουν λύσεις σε παρόμοια προβλήματα και αναγνωρίζουν την αξία του πολιτισμού τους. Επομένως, η σημασία της διαπολιτισμικής λογοτεχνίας είναι μεγάλη, καθώς δίνει την ευκαιρία στους αναγνώστες να είναι σε θέση να προχωρήσουν στην εξερεύνηση της αφθονίας της διαφορετικότητας στην ελληνική κοινωνία (Παπαχρήστος, 2001).

Τα λογοτεχνικά κείμενα μπορούν να αποτελέσουν μέσο για την πρόσληψη της διαπολιτισμικότητας και της ευαισθητοποίησης των αναγνωστών απέναντι στους άλλους. Άλλωστε, στη σύγχρονη εποχή η φιλολογική έρευνα εστιάζει στην μελέτη της ετερότητας και του άλλου, του διαφορετικού στη λογοτεχνία (Αναγνωστοπούλου, 2004). Για αυτό το λόγο, η ενσωμάτωση διαπολιτισμικών λογοτεχνικών κειμένων στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών θα μπορούσε να συμβάλει στην ενδυνάμωση των σχέσεων μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών και ανθρώπων (Maniatis, 2010).

4.3.2 Ο Διονύσιος Σολωμός και η διαπολιτισμική εκπαίδευση

Ο Διονύσιος Σολωμός κινείται στο πολυπολιτισμικό περιβάλλον των Επτανήσων και αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα διαπολιτισμικής προσέγγισης, καθώς υπήρξε δίγλωσσος (ιταλικά και ελληνικά). Γεγονός που σημαίνει ότι αντλεί έμπνευση από δύο παιδείες και τη μετουσιώνει δημιουργικά στο έργο του, την ιταλική παράδοση από τη μια και τη γηγενή παράδοση του τόπου του από την άλλη.

Ο Σολωμός είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα πολιτισμικής ετερότητας εν εαυτώ, είναι ταυτόχρονα «εθνικός» ποιητής και «έτερος», καθώς έχει αναγνωριστεί ως εθνικός ποιητής της νεοσύστατης ανεξάρτητης Ελλάδας χωρίς να έχει ζήσει ποτέ σε αυτήν και δίγλωσσος από καταβολή και παιδεία (Αθανασοπούλου & Ροδοσθένους Μπαλάφα, 2013).

Η περίπτωση του Σολωμού παρουσιάζει ενδιαφέρον από την πλευρά της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, καθώς μπορεί να βοηθήσει κατά την προσπάθεια αναγνώρισης της ριζικής σχέσης μεταξύ της ετερότητας και της ταυτότητας όσον αφορά την πολυγλωσσία και την διαμόρφωση λογοτεχνικού ύφους. Τελικά, ο Σολωμός στο ποιητικό του εργαστήριο προχωρά στην δημιουργία συνθέσεων οι οποίες είναι μικτές. Ακριβώς αυτό το σημείο είναι αυτό που θεωρείται χρήσιμο στην μελέτη της διαπολιτισμικής αγωγής, το γεγονός δηλαδή ότι το ύφος του είναι μια σύνθεση ετερόγλωσσων και ετερόρρυθμων στοιχείων. Η ευαισθησία και το υλικό της τέχνης του ποιητή τελικά συνιστούν ένα κράμα, δημιουργεί, λοιπόν, ταυτότητα που έχει ως βάση την εγγενή ετερότητα. Τελικά, η διαμόρφωση του λογοτεχνικού ύφους ενός ποιητή μπορεί να είναι προϊόν της αλληλεπίδρασης μεταξύ στοιχείων που είναι ετεροφυή και τα οποία συνίστανται από τις καταβολές και την παιδεία του, στην ουσία

από την ίδια του την ύπαρξη. Στην ώριμη περίοδο του Σολωμού συνδυάζονται η ιταλική νεοκλασική ποιητική ρητορική και η ποιητική ρητορική του δημοτικού τραγουδιού και δημιουργούν έναν εξέχοντα ποιητικό δημιουργό. Η ελληνοϊταλική έκφραση είναι το αποτέλεσμα της παραπάνω κατάστασης.

Συνεπώς, η λογοτεχνία μπορεί να λειτουργήσει ως ένα διαπολιτισμικό φαινόμενο το οποίο έχει ανάγκη τον «άλλο» πολιτισμό για να μπορέσει να λειτουργήσει και ο Σολωμός είναι ένα παράδειγμα που αξίζει να μελετηθεί από αυτή τη σκοπιά (Αθανασοπούλου & Ροδοσθένους Μπαλάφα, 2013).

4.4 Μια διαπολιτισμική πτυχή της λογοτεχνίας: Η εικόνα του Ξένου. Η περίπτωση του έργου Γυναίκα της Ζάκυθος του Δ. Σολωμού

Η έννοια του ξένου στη λογοτεχνία πάντα απασχολούσε τη φιλολογική έρευνα και συνδέεται άμεσα με τους όρους ταυτότητα και ετερότητα, οι οποίες έχουν αναπτύξει μεταξύ τους μια σχέση διαλεκτικής και διαδραματίζουν βασικό ρόλο κατά τη διαδικασία της κοινωνικής αναπαράστασης μέσω της λογοτεχνίας και κατ' επέκταση και στην παρουσίαση και καλλιέργεια σχέσεων διαπολιτισμικότητας. Η ύπαρξη του εαυτού εξαρτάται από την ύπαρξη του Άλλου αυτό συνεπάγεται ότι και η εικόνα που έχει ένας λαός για τον εαυτό του διαμορφώνεται από την διαφορά που προκύπτει όταν συγκρίνεται με την εικόνα του Άλλου. Η εικόνα του Άλλου μπορεί να κατασκευαστεί μέσω πληροφοριών, προκαταλήψεων, μυθοποιήσεων ή το φαντασιακό Άλλο (Αναγνωστοπούλου, 2004).

Πιο συγκεκριμένα, η παρουσία διαφόρων εικόνων του Άλλου μέσα από τη λογοτεχνία, η οποία αφορά μεμονωμένα άτομα ή ομάδες είναι σύνηθες φαινόμενο και αυτή η κατάσταση δικαιολογείται αν σκεφτεί κανείς ότι η ετερότητα είναι μοτίβο που συναντάται στη λογοτεχνία. Ο τρόπος παρουσίασης του διαφορετικού στη λογοτεχνική γραφή ποικίλλει, κάποιες φορές αποτελεί σκηνικό της ίδιας της αφήγησης, κάποιες άλλες συνιστά το βασικό κορμό ή επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την εσωτερική λειτουργία του κειμένου διαμορφώνοντας την αισθητική αξία του λογοτεχνικού έργου. Ο τρόπος απεικόνισης εκτός από την παραγωγή επηρεάζει και τον τρόπο πρόσληψης από τον αναγνώστη. Ειδικότερα, ο αναγνώστης προσλαμβάνει τις απεικονίσεις του

ξένου και σχηματίζει την άποψη του για τον ήρωα και μέσα από το κείμενο και από την ήδη διαμορφωμένη άποψη που έχει για το θέμα ως άνθρωπος και μέλος της κοινωνίας και η οποία ενεργοποιείται κατά την διαδικασία της ανάγνωσης (Καγιαλής 1999).

Ένα παράδειγμα κειμενικής πρόσληψης του ξένου συναντάμε στο Δ. Σολωμό και συγκεκριμένα στο έργο *«Γυναίκα της Ζάκυνθος»*. Πρόκειται για το ένα από τα δύο πεζά έργα που έγραψε ο ποιητής. Στο συγκεκριμένο κείμενο το ξένο αποτελούν γυναίκες του Μεσολογγίου οι οποίες μέσα στη φτώχεια και την κακουχία καταφεύγουν στη Ζάκυνθο προκειμένου να λάβουν βοήθεια για τον αγώνα των κατοίκων του Μεσολογγίου. Εκεί η πλειοψηφία των κατοίκων της Ζακύνθου σπεύδουν να συνδράμουν τις γυναίκες, υπάρχει και μία γυναίκα που έχει πολλά πλούτη και θεωρεί τις γυναίκες μίσμα και βάρος για την κοινωνία του νησιού, οπότε τηρεί απέναντι τους με ρατσιστική συμπεριφορά, με προσβολές και προχωρά στο διωγμό τους (Μαστροσάββα, 2016).

Χαρακτηριστικό είναι το παρακάτω απόσπασμα από το έργο:

«8....αι ιδού παρουσιάζονται ομπρός της οι γυναίκες του Μισολογγιού. Εβάλανε το δεξί τους στα στήθια και επροσκυνήσανε· και εμείνανε σιωπηλές και ακίνητες.

9. “Και έτσι δα, πώς; Τι κάνουμε; θα παίζουμε; Τι ορίζετε, κυράδες; Εκάμετε αναβαίνοντας τόση ταραχή με τα συρτοπάπουτσα, που λογιάζω πως ήρθετε να μου δώσετε προσταγές”.

10. Και όλες εμείνανε σιωπηλές και ακίνητες· αλλά μία είπε: “Άμ' έχεις δίκαιο. Είσαι στην πατρίδα σου και στο σπίτι σου, και μείς είμαστε ξένες και όλο σπρώξιμο θέλουμε”.

11. Και ετότες η γυναίκα της Ζάκυνθος την αντίσκοψε και αποκρίθηκε: “Κυρά δασκάλα, όλα τα χάσετε, αλλά από εκείνο που ακούω η γλώσσα σας έμεινε.

12. “Είμαι στην πατρίδα μου και στο σπίτι μου; Και η αφεντιά σου δεν ήσουνα στην πατρίδα σου και στο σπίτι σου;

13. “Και τί σας έλειπε, και τί κακό είδετε από τον Τούρκο; Δε σας άφηνε φαητά, δούλους, περιβόλια, πλούτια; Και δόξα σοι ο θεός είχατε περισσότερα από εκείνα που έχω εγώ.

14. “Σας είπα εγώ ίσως να χτυπήσετε τον Τούρκο, που ερχόστενε τώρα σε με να μου γυρέψετε και να με βρίσετε;

15. “Ναίσκε! Εβγήκετε όζω να κάμετε παλληκαριές. Οι γυναίκες επολεμούσετε (όμορφο

πράμα που ήθελ' ήσθενε με τουφέκι και με βελέσι· ή εβάνετε και βρακί;). Και κάτι εκάμετε στην αρχή, γιατί επήρετε τα άτυχα παλληκάρια της Τουρκιάς ξάφνου.

16. *"Και πώς εμπόρειε ποτέ του να υποφτευθεί τέτοια προδοσία; Τόθελε ο Θεός; Δεν ανακατωνόστενε με δαύτον μέρα και νύχτα;*

17. *"Τόσο κάνει και εγώ να μπήξω το μαχαίρι μες στο ξημέρωμα στο λαιμό του ανδρός μου (που να τότε πάρει ο διάολος).*

18. *"Και τώρα που βλέπετε πως πάνε τα πράματα σας κακά, θέλτε να πέσει το βάρος απάνου μου.*

19. *"Καλή, μα την αλήθεια. Αύριο πέφτει το Μισολόγγι, βάνουνε σε τάξη την Ελλάδα τη ζουρλή οι βασιλιάδες, εις τους οποίους έχω όλες μου τες ελπίδες,*

20. *"και όσοι μείνουνε από τον ξολοθρεμό έρχονται στη Ζάκυνθο να τους θρέψουμε, και με την κοιλιά γιομάτη μας βρίζουνε".*

21. *Λέοντας εσιώπησε ολίγο κοιτάζοντας μες στα μάτια τες γυναίκες του Μισολογγιού.*

22. *"Και έτσι ξέρω και μιλώ και εγώ, ναί ή όχι; Και τώρα δα τί ακαρτερείτε; Ευρήκετε ίσως ευχαρίστηση να με ακούτε να μιλώ;*

23. *"Εσείς δεν έχετε άλλη δουλειά παρά να ψωμοζητάτε. Και, να πούμε την αλήθεια, στοχάζουμαι πως θε νάναι μια θαράπαψη για όποιον δεν ντρέπεται.*

24. *"Αλλά εγώ έχω δουλειά. Ακούστε; έχω δουλειά».*

4.5 Ο Διονύσιος Σολωμός ως ποιητής, εθνικός, Ευρωπαίος, οικουμενικός

Ο Διονύσιος Σολωμός θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σύμφωνα με το Βελουδή, (1998) ποιητική προσωπικότητα με εθνική, ευρωπαϊκή και οικουμενική διάσταση.

Όσον στην εθνική υπόσταση, το προσωνύμιο «*Εθνικός Ποιητής*» εκτός από το Σολωμό έχει δοθεί με καταχρηστικό τρόπο σε πολλούς Έλληνες λογοτέχνες, οι οποίοι δεν έχουν κοινά μεταξύ τους, όπως ο Κάλβος, ο Βαλαωρίτης, ο Παλαμάς και ο Σικελιανός μέχρι ο Σεφέρης, ο Ελύτης και ο Βρεττάκος. Στην ουσία, όμως ο τίτλος «εθνικός ποιητής» απονέμεται δικαιωματικά στο Διονύσιο Σολωμό. Και όχι λόγω του «*Υμνου εις την Ελευθερίαν*», ο οποίος ορίστηκε ως «*Εθνικός Ύμνος*» της Ελλάδας το 1865 από τον βασιλιά, Γεώργιο Α'. Κι ενώ οι εθνικοί ύμνοι των άλλων χωρών καθιερώθηκαν κατά το 18ο και 19ο αιώνα, δεν υπήρξε άλλος ποιητής που να λάβει το προσωνύμιο «*Εθνικός ποιητής*». Η αξία του Σολωμού τον οδήγησε να ανακηρυχθεί «Εθνικός ποιητής» από

πολύ νωρίς ακόμη από τον Πολυλά στα Προλεγόμενα της έκδοσης των «*Ευρισκομένων*» (1859), του ποιητή που ήταν και δάσκαλος του. Η σημασία του τίτλου «Εθνικός ποιητής» στην περίπτωση του Σολωμού έκανε την εμφάνιση της νωρίς αρχής γενομένης από την κριτική του Γ. Ψύλλα για τον «*Ύμνο εις την Ελευθερίαν*». Ο Ψύλλας για πρώτη φορά μιλάει για «εθνική ποίηση» αναφερόμενος και στην τροχιά που διέγραψε μέχρι το 1825 από τον Κορνάρο, το Ρήγα, το Χριστόπουλο, το δημοτικό τραγούδι και φτάνει ως το Σολωμό. Ο Σολωμός είναι ο «εθνικός ποιητής» με τη σημασία που έχει ο όρος για την Ευρώπη την εποχή του α' μισού του 19^{ου} αιώνα κυρίως για τα μικρά έθνη που επιθυμούν να κερδίσουν την ανεξαρτησία τους. Ενώ ο όρος «ποίηση» είναι ταυτόσημος με τον ευρύτερο όρο «εθνική λογοτεχνία», η οποία στηρίζει το εθνικό κράτος. Αυτός ήταν και ο σκοπός του Σπ. Τρικούπη, όταν θέλησε να προτρέψει το Σολωμό να ασχοληθεί με την εθνική υπόθεση και να χριστεί θεμελιωτής της νέας ελληνικής λογοτεχνίας. Είπε ο Σολωμός το αντίστοιχο πρόσωπο, όπως ο Foscolo και ο Manzoni στην Ιταλία, ο Puskin στη Ρωσία και άλλοι, οι οποίοι με το έργο τους δημιουργούν τη νέα αστική, εθνική και ρομαντική λογοτεχνία.

Όσον αφορά στην ευρωπαϊκή διάσταση, ο Σολωμός θεωρείται Ευρωπαίος αλλά από διαφορετική οπτική, καθώς ως ποιητής ο Σολωμός στο έργο του δεν αναφέρει πουθενά την έννοια «Ευρώπη». Δεν συνιστά μέρος της ιδεολογίας του σε αντίθεση άλλους που έχουν το βλέμμα στο όραμα μιας «*Ενωμένης Ευρώπης*». Ο Σολωμός έχει την ονομασία του ευρωπαίου ως πολίτη, αφού έζησε στις ευρωπαϊκές χώρες, ως αποτέλεσμα του πολιτισμού και της παιδείας του αφού διέθετε ιταλική παιδεία και δυτικά πολιτισμικά στοιχεία και ως ισότιμος με τους κορυφαίους εκπροσώπους του ευρωπαϊκού Ρομαντισμού, αλλά και πρωτοπόρος δημιουργός έργων, όπως η δημιουργία του πεζού ποιήματος «*Η Γυναίκα της Ζάκυθος*».

Όσον αφορά την οικουμενικότητα, ο Σολωμός στο έργο της ώριμης περιόδου στην Κέρκυρα μεταβαίνει από το εθνικό στο οικουμενικό και το πανανθρώπινο. Στα λόγια του, «*το έθνος πρέπει να μάθει να θεωρεί εθνικό ό, τι είναι αληθινό*» και «*κλείσε στην ψυχή σου την Ελλάδα και θα νιώσεις μέσα σου κάθε είδους μεγαλείο*», στην οποία ο ποιητής θα προσθέσει, μερικά χρόνια αργότερα, μετά τη λέξη Ελλάδα τις λέξεις: «*o altra cosa*» (= «*ή κάποιο άλλο πράγμα*») δίνοντας στην πατρίδα μια ευρεία σημασία της Ελευθερίας, της Ισότητας, της Δικαιοσύνης. Παράλληλα, με το έργο «*Ελεύθεροι Πολιορκημένοι*» μετατρέπει την εθνική ελευθερία του «*Ύμνου εις την Ελευθερίαν*» σε πανανθρώπινη αξία, η οποία είναι κατάκτηση εσωτερικής πάλης (Βελουδής, 1998).

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ο Διονύσιος Σολωμός θεωρείται ο πιο σημαντικός ποιητής του 19ου αιώνα αλλά και μια από τις σημαντικότερες ποιητικές προσωπικότητες όλων των εποχών. Εκτός από συνθέτης του Εθνικού Ύμνου της Ελλάδας υπήρξε και ο πρωτεργάτης της δημιουργίας της Επτανησιακής Σχολής αλλά και υπεύθυνος για τη γόνιμη πρόσληψη της δημοτικής παράδοσης και γλώσσας από τη λογοτεχνική παραγωγή. Έτσι, έγινε παράδειγμα και έμπνευση για τις επόμενες γενιές λογοτεχνών (Σκαμπαρδώνη, 2019).

Ο Διονύσιος Σολωμός κατέχει εξέχουσα θέση αφενός στην εξέλιξη του ελληνικού λογοτεχνικού λόγου και αφετέρου στην αναγέννηση του Έθνους των Ελλήνων. Ωστόσο, η περίπτωση του τραβάει τα βλέμματα, καθώς είναι εντυπωσιακό το γεγονός ότι ένας άνθρωπος με ιταλικές καταβολές και έχοντας απόσταση από τις εξελίξεις στον ελλαδικό χώρο την εποχή του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην αφύπνιση του πατριωτικού συναισθήματος και δημιουργός της νεοελληνικής ποίησης (Λιάμης, 2021).

«Μήγαρις ἔχω ἄλλο στὸ μυαλό μου, πάρεξ ἐλευθερία καὶ γλῶσσα». Αυτή η φράση του Διονυσίου Σολωμού κλείνει μέσα της ολόκληρη τη κοσμοθεωρία του, η οποία μεταγγίστηκε στο έργο του και οδήγησε στην αναγνώρισή του ως ποιητική ιδιοφυΐα. Μετά την πρώτη προσπάθεια για σύνθεση ποιητικών κειμένων στα ιταλικά, τα οποία ήταν απλοϊκής μορφής, αλλά ενδεικτικά του ποιητικού ταλέντου και της ιδιοσυγκρασίας του, τα βήματα του τον οδηγούν πίσω στην Ελλάδα και την αφοσίωση στη μελέτη της ελληνικής γλώσσας. Αποτέλεσμα αυτής της προσπάθειας είναι η παραγωγή υψηλών συνθέσεων όπως ο *«Ύμνος εις την Ελευθερίαν»* και αργότερα *«Οι Ελεύθεροι Πολιορκημένοι»*. Το έργο του αν και αποσπασματικό, -πιθανόν εσκεμμένα- θεωρείται πολύ σημαντικό για την ελληνική λογοτεχνική παραγωγή και τον εντάσσει στο πάνθεον των Ευρωπαίων λογοτεχνών με το έργο του να μεταφράζεται σε πολλές γλώσσες. Εμπνεύστηκε και μετέτρεψε τις ιδέες του για Ελευθερία, Δικαιοσύνη και Πίστη σε πανανθρώπινες αξίες, δίνοντας στο έργο του διαπολιτισμική διάσταση.

Η μελλοντική φιλολογική έρευνα θα ήταν χρήσιμο να ασχοληθεί περισσότερο και να εντρυφήσει στα διαπολιτισμικά στοιχεία του έργου του μελετώντας κάθε ποίημα ξεχωριστά και προβάλλοντας την διαπολιτισμικότητα που η σημερινή κοινωνία την έχει ανάγκη για να αντιληφθεί την αξία των λαών.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ελληνόγλωσσες

Αγγελίδης, Π. & Πανάου, Π. (2013). Αφήγηση και αξιοποίηση λαϊκών παραμυθιών για την προώθηση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Στο Π. Αγγελίδης & Χανζησωτηρίου Χ. (Επιμ.), *Διαπολιτισμικός διάλογος στην εκπαίδευση: θεωρητικές προσεγγίσεις, πολιτικές πεποιθήσεις και παιδαγωγικές πρακτικές*; (σελ. 497-517). Αθήνα: Διάδραση.

Αθανασοπούλου Αφρ. & Ροδοσθένους Μπαλάφα, Μ., (2013). «Βιτσέντζος Κορνάρος - Διονύσιος Σολωμός: Η χρήση λογοτεχνικών παραδειγμάτων του 16ου και 19ου αιώνα στη διαπολιτισμική εκπαίδευση με βάση τα νέα Αναλυτικά Προγράμματα» στο Αγγελίδης Π. – Χατζησωτηρίου Χρ. (επιμ.), *Διαπολιτισμικός Διάλογος στην Εκπαίδευση: Θεωρητικές προσεγγίσεις, πολιτικές πεποιθήσεις και παιδαγωγικές πρακτικές*. Αθήνα: Διάδραση.

Αναγνωστοπούλου, Δ.(2004). «Λογοτεχνία και Ετερότητα: Η έννοια και η εικόνα του ξένου και του διαφορετικού σε λογοτεχνικές αφηγήσεις για παιδιά». Στο *Η Λογοτεχνία Σήμερα, όψεις, αναθεωρήσεις, προοπτικές*. Πρακτικά Συνεδρίου, Αθήνα 29, 30 Νοεμβρίου- 1 Δεκεμβρίου 2002. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Αποστολίδου, Β.(2003) *Ανάγνωση και ετερότητα στο Κλειδιά και Αντικλείδια- Εκπαίδευση Μουσουλμανοπαίδων*, ΥΠΕΠΘ, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Αποστολίδου, Β.(2006). Λογοτεχνία και ιδεολογία: το ζήτημα των αξιών κατά τη διδασκαλία της λογοτεχνίας στο Αποστολίδου, Β. & Χοντολίδου, Ε.(2006) (επιμέλεια) *Λογοτεχνία και εκπαίδευση*. Αθήνα: Τυπωθήτω Γιώργος Δάρδανος

Αποστολίδου, Β. & Χοντολίδου, Ε.(2006). *Λογοτεχνία και εκπαίδευση*. Αθήνα: Τυπωθήτω, Γιώργος Δάρδανος

Αποστολίδου, Β. & Πασχαλίδης, Γ. & Χοντολίδου, Ε. (2002) Η λογοτεχνία ως πολιτισμική και διαπολιτισμική αγωγή στο: *Ομοιότητες & διαφορές: αναζητώντας νέους δρόμους στην εκπαίδευση*, Πρακτικά Συνεδρίου (Κομοτηνή, 29-30/11/2002)

Βελουδής, Γ. (1989). *Διονύσιος Σολωμός. Ρομαντική ποίηση και ποιητική*. Οι γερμανικές πηγές. Αθήνα: Γνώση

Βελουδής, Γ. (1997). *Διονυσίου Σολωμού Στοχασμοί στους "Ελεύθερους Πολιορκισμένους"*. Ιταλικό κείμενο, μετάφραση, εισαγωγή, σχόλια. Αθήνα: Περίπλους.

Βελουδής Γ., Εθνικός, Ευρωπαϊός, Οικουμενικός, ΤΟ ΒΗΜΑ, Δημοσιεύτηκε: 10/05/1998

Βελουδής, Γ. (2000). *Κριτικά στον Σολωμό*. Αθήνα- Γιάννινα: Δωδώνη

Γαραντούδης, Ε. (2001). *Οι Επτανήσιοι και ο Σολωμός, Όψεις μιας σύνθετης σκέψης (1820-1950)*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Γαραντούδης, Ε. (2007). *Λεξικό της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Πρόσωπα. Έργα. Ρεύματα. Όροι*. Αθήνα: Πατάκης.

Γκοβαρής, Χ. (2004). *Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ατραπός

Chatzigiannidi, A. 2006. Για τη γλώσσα του Διονυσίου Σολωμού. *Scripta Neophilologica Posnaniensia*. 8 (2) σ. 257-263

Δάλλας, Γ. (2002). *Σκαπτή ύλη από τα σολωμικά μεταλλεία*. Αθήνα: Άγρα

Δημαράς, Θ. Κ. (2000). *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Από τις πρώτες ρίζες ως την εποχή μας*. Αθήνα: Γνώση.

Δημαρούλης, Δ. (2007). *Διονύσιος Σολωμός, Έργα Ποιήματα και πεζά*. Αθήνα: Μεταίχμιο

Δημητρομανωλάκη, Α. (2016). *Η φύση και το υπερφυσικό στοιχείο στην ρομαντική ποίηση: μια συγκριτική ανάγνωση του Percy Bysshe Shelley και του Διονυσίου Σολωμού*.

Ζωγραφίδου Κ. Ζ., (1999). *Η παρουσία της Ιταλικής λογοτεχνίας στην Ελλάδα (1900-1997)*. Θεσσαλονίκη.

Ζώρας, Γ. (1959). *Επτανησιακά μελετήματα*. Αθήνα: Σπουδαστήριο Βυζαντινής και Νεοελληνικής Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Ζώρας, Γ. (1960). *Επτανησιακά Μελετήματα, Εισαγωγή εις την Επτανησιακή Σχολήν. Οι εκπρόσωποι της Επτανησιακής Σχολής. Επτανήσιων Δοκίμια Περί Γλώσσης*, Τόμ. 1ος , 3ος. Αθήνα: Γρηγόρης.

Καγιαλής, Τ. (1999). *Σημειώσεις για τη γραφή και την ανάγνωση του Άλλου*, συλλ. *Τόμ. Ξένος, ο άλλος μου εαυτός*. Αθήνα: Πατάκη.

Kalasaridou, Sotiria. (2016). *Ρομαντισμός, Φορμαλισμός και Νέα Κριτική: οι επιδράσεις τους στην διαμόρφωση των αντιλήψεών μας για την ποίηση*. / Romanticism, Formalism and New Criticism. Effects on our Beliefs about Poetry.. 1-10.

Καλησπέρης, Σ. (1941). *Ο Σολωμός και η ατομική ψυχολογία*. Ακτίνες, Αθήναι.

Καλλός, Θ. (2012). *Βραβεία «Διονύσιος Σολωμός»*.
<https://neoskosmos.com/el/2012/03/28/life/education/%ce%b2%cf%81%ce%b1%ce%b2%ce%b5%ce%af%ce%b1%ce%b4%ce%b9%ce%bf%ce%bd%cf%8d%cf%83%ce%b9%ce%bf%cf%82-%cf%83%ce%bf%ce%bb%cf%89%ce%bc%cf%8c%cf%82/>

Κάσσο, Β. (2021). *Οι νεοέλληνες ποιητές αντίκρυ στον κόσμο*.
<https://exitirion.wordpress.com/2021/09/03/vaggelis-kassos-oi-neoellines-poiites-antikri-ston-kosmo/>

Καψωμένος, Ε. (1998). *Ο Σολωμός και η ελληνική πολιτισμική παράδοση*. Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων.

Καψωμένος, Ε. (2005). *Διονύσιος Σολωμός (1798-1857), Ο βίος, το έργο, η ποιητική του*. Αθήνα: Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων.

Καψωμένος, Ε., Γ., Χαλιάσου, Κ., Ζήσης, Α. (1998). (επ.). *Διονύσιος Σολωμός. Ανθολόγιο θεμάτων της Σολωμικής ποίησης*. Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων.

Κονταρίνης, Δ. (2009). *Διονύσιος Σολωμός – Η ζωή και το έργο του εθνικού μας ποιητή*. Νέα Υόρκη.

<https://christiannaloupa.wordpress.com/2009/09/14/%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CE%BD%CF%8D%CF%83%CE%B9%CE%BF%CF%82%CF%83%CE%BF%CE%BB%CF%89%CE%BC%CF%8C%CF%82%CE%B7%CE%B6%CF%89%CE%AE-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CE%BF-%CE%AD%CF%81%CE%B3%CE%BF-%CF%84%CE%BF/>

Κοσκινάς Ν., (2014). *Διονύσιος Σολωμός το ιταλόγλωσσο έργο της τελευταία δεκαετίας (1847-1957)*. Διδακτορική Διατριβή. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

- Κριαράς, Ε. (1969). *Σολωμός: Ο βίος, το έργο*. Αθήνα: βιβλιοπωλείο της Εστίας
- Λιάμης, Η. (2021). *Διονύσιος Σολωμός: Μία τριλογία. Α. Ο βίος και οι επιδράσεις*. <https://www.pemptousia.gr/2021/02/dionisios-solomos-mia-trilogia-a-o-vios-ke-i-epidraisis/>
- Μανιάτης, Π. (2013). *Η διαπολιτισμική λογοτεχνία για παιδιά και η διδακτική της αξιοποίηση*. *Ηώς*, 3(2), 223-241
- Μακριτζ. Π. (1995). *Διονύσιος Σολωμός*. Μτφ. Κ. Αγγελάκη - Ρουκ. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Μουλλάς, Π. (1993). «*Λογοτεχνία 1830-1880*». *Ρήξεις και συνέχειες. Μελέτες για τον 19ο αιώνα*. Αθήνα: Σοκόλη.
- Παπανικολάου, Γ. (1986). *Διονυσίου Σολωμού, Άπαντα. Το ελληνόγλωσσο έργο του: Βιογραφία, κείμενο, ερμηνεία, παραλλαγές, τυπικό, εικόνες*. Αθήνα: Παπαδήμας.
- Παπαχρήστος, Κ. (2001). *Διαπολιτισμική Αγωγή – Εκπαίδευση και Παιδική Λογοτεχνία*. Αθήνα : Ταξιδευτής.
- Πολίτης, Λ. (1942). *Η θρησκευτικότητα του Σολωμού*. Νέα Εστία τχ. 32.
- Πολίτης, Λ. (1998). *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.
- Πολίτης, Λ. (2003). *Ο Σολωμός, ποιητής εθνικός και Ευρωπαίος, «Εισαγωγή στην ποίηση του Σολωμού»*. *Ηράκλειο*: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης
- Πολυλάς, Ι. (1965). «*Προλεγόμενα*», στο *Διονύσιος Σολωμός, Άπαντα τα Ευρισκόμενα*. Αθήνα.
- Πυλαρινός, Θ. (2003). *Επτανησιακή Σχολή*. Αθήνα: Σαββάλας.
- Περάκης, Η. (1997). *Θρησκευτικά και Πολιτισμικά πρότυπα στο έργο του Δ. Σολωμού*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Σκαμπαρδώνη, Μ. (2019). *Διονύσιος Σολωμός: Πληροφορίες για τη ζωή του μεγάλου Έλληνα ποιητή*. <https://cognoscoteam.gr/archives/10235>

Σολωμού Δ., (1977). *Άπαντα Ποιήματα και Πεζά, προλεγόμενα: Μαρίνου Σιγούρου*, Αθήνα: Εκδοσίς Επιτροπής Ζακύνθου Εορτασμού Εκατονταετηρίδος Σολωμού, Οργανισμός Εκδόσεως Σχολικών Βιβλίων.

Σολωμός, Διονύσιος & Κάλβος, Ανδρέας (1995). *Άπαντα τα ελληνικά έργα*. Αθήνα: Πάπυρος,

Τζούμα, Α. (1991). Η διπλή ανάγνωση του κειμένου. Για μια κοινωνιοσημειωτική της αφήγησης. Αθήνα: Επικαιρότητα.

Τικτοπούλου, Κ. (1998). «Παρατηρήσεις για τη διγλωσσία του Σολωμού: ανάμεσα στα ιταλικά και τα ελληνικά». Μνήμη Ελένης Τσαντσάνογλου. *Εκδοτικά και ερμηνευτικά ζητήματα της νεοελληνικής λογοτεχνίας*, Πρακτικά Ζ' Επιστημονικής Συνάντησης, Θεσσαλονίκη.

Τσιλιμπάρη, Ο. Αι. (2020). *Ο Δ. Σολωμός ως μεταφραστής του εαυτού του*. <https://selidodeiktis.edu.gr/2020/03/25/%CE%BF-%CE%B4-%CF%83%CE%BF%CE%BB%CF%89%CE%BC%CF%8C%CF%82-%CF%89%CF%82%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CF%86%CF%81%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%AE%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%B5%CE%B1%CF%85%CF%84%CE%BF%CF%8D-%CF%84/>

Τωμαδάκης, Ν. (1949). *Ο Σολωμός και η Αγία Γραφή*. Αιώνας, Ιούνιος 1949.

Τωμαδάκης, Β. Ν. (1957). *Εισαγωγή εις την Βυζαντινήν Φιλολογίαν*. Αθήναι

Φρυδάκη, Ε. (2003). *Η θεωρία της λογοτεχνίας στην πράξη της διδασκαλίας*. Αθήνα: Κριτική.

Χωρεάνθη, Ε. (2020). *Διονύσιος Σολωμός: Ο ποιητής της ελευθερίας*. <https://www.fractalart.gr/dionysios-solwmos/>

Ξενόγλωσσες

Dowd, F.S. (1992). Evaluating children's books portraying Native American and Asian cultures. *Childhood Education*, 68 (4).

Jenkins, E. C., & Austin, M. C. (1987). *Literature for children about Asian and Asian Americans*. New York: Greenwood Press.

Kunešová, K. (2020). The Teaching of Interculturality through literature: New Challenges. *Revista Electrónica Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 23(1), 21-31. <https://doi.org/10.6018/reifop.408741>

Pavlou, K. (2016). "Solomós fra italiano e greco: la designificazione di uno stilema neoclassico", pp. 383-416. *Rivista Di Studi Bizantini e Neoellenici* 52 (2015), Rome.'

Travers, P., M. (1998). *An Introduction to Modern European Literature: From Romanticism to Postmodernism*. London: Macmillan

Ηλεκτρονικές σελίδες

<https://www.orthodoxianewsagency.gr/%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%B3%CE%AD%CE%BD%CE%B5%CE%B9%CE%B1/ellines-apo-olon-kosmo-apaggelounton-ymnon-eis-tin-eleytheria/?amp=1>

<https://www.pontosnews.gr/408971/omogeneia/i-elliniki-glossa-antichise-stin-kardi/>

<https://www.ertnews.gr/omogeneia/festival-filippon-omogeneis-apo-ti-nea-yorki-diavazoun-dionysio-solomo/?amp>

<https://www.media.gov.gr/parisi-ekdilosi-gia-tin-pagkosmia-imera-ellinikis-glossas/>

<https://www.orthodoxianewsagency.gr/%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%B3%CE%AD%CE%BD%CE%B5%CE%B9%CE%B1/oi-mesologgitisses/>

<https://www.orthodoxianewsagency.gr/epikairoti-ta-o-apantaxou-ellinismos-timise-tin-glossa-pou-diadidei-to-pananthropino-minyma-tis-alitheias/>

<https://www.facebook.com/profile.php?id=100063521921459>